O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV. №

Ўзбекистон — келажаги буюк давлат

ХАЛҚ СЎЗИ

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ ВА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ГАЗЕТАСИ

2000 йил 10 июн шанба
Сотувда эркин нархда
№ 111 (2408)

ДОНИШМАНД ХАЛҚИМИЗНИНГ МУСТАҲКАМ ИРОДАСИГА ИШОНАМАН

Президент Ислом Каримовнинг "FIDOKOR" газетаси мухбири саволларига жавоблари

Бугун биз янги давлат, янги жамият қураётган эканмиз, бу тизимда ижтимоий-сиёсий муносабатлар, одамларнинг онги ва тафаккури ҳам ўзига хос, шу билан бирга, мутлақо янгича маъно касб этиши шубҳасиз. Аввало, шахс билан давлат, инсон билан жамият муносабатлари батамом янгича мазмун ва шакл топиши, янги хусусиятлар, янги тамойилларга асосланиши керак.

Бошқача қилиб айтганда, буларнинг барчаси янгича қадриятлар ва демократик принциплар моҳиятига, ўз турмуш ва тафаккур тарзимизга мос, биз барпо этишга интилаётган адолатли жамият талабларига жавоб берадиган муносабатлар бўлмоғи даркор.

Бу жараённинг энг муҳим жиҳати шундан иборатки, ҳар қайси фуқаро, ҳар қайси инсон жамият тараққиёти ва уни янгилашга бўлган ўз муносабати ва ўрнини, керак бўлса, ўз бурчини ана шу асосда аниқлаб олиши зарур. Асосий эътибор шу вазифага қаратилиши керак.

Бу масала ҳақида чуқурроқ ўйлаб кўрадиган бўлсак, шу тамойилларга таянган жамиятнинг ўзига хос ижтимоий шакл-шамойили, унинг қиёфаси, ривожланиш йўллари, устувор хусусиятлари тўғрисидаги аниқ тасаввур турли фикрлар, баҳс-мунозаралар орқалигина аён бўлишини эътироф этишимиз ва буни ўзимизга мезон қилиб олишимиз зарур.

Бунинг учун эса оммавий ахборот воситалари турли хил фикрлар, ранг-баранг қараш ва ёндашувларга кенг йўл очиб бериши, жамиятимиздаги бугунги ўзгаришларга одамларнинг онгли муносабатини уйғотиши лозим. Токи ҳар қайси инсон бу масалада ўз фикр ва қарашига эга бўлибгина қолмасдан, барпо этаётган жамиятимизнинг фаол иштирокчиси ва бунёдкорига айлансин.

Ислом КАРИМОВ

Савол. Муҳтарам Президент, Сиз ўз фаолиятингизда миллий ғоя, миллий мафкура масаласига устувор йўналиш сифатида қараб келмоқдасиз. Хусусан, яқинда Оқсарой қароргоҳида зиёлилар билан ўтказган мулоқотингиз чоғида миллий истиқлол мафкурасининг ҳаётимиздаги ўрни, унинг асосий тамойилларини ишлаб чиқиш билан боғлиқ масалалар ғоят жиддий тарзда кун тартибига қўйилди. Бунинг сабаби нимада?

Жавоб. Бу ҳақда фикр юритишдан олдин бир масалага ойдинлик киритиб олиш зарур: мафкура фақат бугун эмас, балки ҳамма замонларда ҳам энг долзарб сиёсий-ижтимоий масала, *ҳар қандай жамиятни соғлом, эзгу мақсадлар сари бирлаштириб, унинг ўз муддаоларига эришиши учун маънавий-руҳий куч-қувват берадиган пойдевор бўлиб келган.*

Гап мана шу масаланинг, шу ҳақиқатнинг бугун жамиятимиз, халқимиз учун нақадар долзарб эканини эътироф этишда, моҳиятини чуқур англаб, олдимизда турган улкан вазифаларни амалга оширишда уни енгилмас кучга айлантиришдадир.

Чунки, мафкура — жамиятда яшайдиган одамларнинг ҳаёт мазмунини, уларнинг интилишларини ўзида мужассамлаштиради. *Ҳар қандай инсон, табиийки, мурод-мақсадсиз яшай олмайди. Бинобарин, токи ҳаёт мавжуд экан, мамлакатлар, давлатлар ва уларнинг манфаатлари бор экан, улар ўз тараққиёт йўлини, эртанги кун уфқларини ўзининг миллий ғояси, миллий мафкураси орқали белгилаб олишга интилади.*

Менинг фикримча, мафкуранинг ҳаётийлиги унинг халқ табиатига, турмуш ва тафаккур тарзига не чоғли мос бўлиши, энг муҳими, жамиятнинг миллий манфаатларини, орзу-интилишларини қай даражада акс эттириши билан ўлчанади. Фақат шундай мафкурагина ҳаёт ва давр синовларига бардош беради, одамлар унга ишониб, ўзининг иймон-эътиқоди сифатида қабул қилади. Шундагина у энг замонавий қуролдан ҳам кўра кучли руҳий-маънавий қудрат касб этади.

Бугунги кунда инсоният қўлида мавжуд бўлган қурол-яроғлар ер куррасини бир неча бор яксон қилишга етади. Буни ҳаммамиз яхши англаймиз. Лекин ҳозирги замондаги энг катта хавф — инсонларнинг қалби ва онгини эгаллаш учун узлуксиз давом этаётган мафкуравий курашдир. *Эндиликда ядро майдонларида эмас, мафкура майдонларида бўлаётган курашлар кўп нарсани ҳал қилади.* Бу аччиқ ҳақиқатни ҳеч қачон унутмаслик лозим.

Агар тарихга назар солсак, илгари кучли давлатлар заиф мамлакатларни очиқдан-очиқ босиб олиб, уларга ўз ҳукмини ўтказган бўлса, XX асрнинг охирига келиб, бундай сиёсат янги бир шакл касб этди. *Ҳозирги вақтда қудратли давлатлар ва муайян сиёсий марказлар ўз мақсадларига эришиш учун аввало забт этмоқчи, ўз таъсир доирасига олмоқчи бўлган мамлакатларнинг аҳолиси онгини ўзига қарам қилишга интилади.*

Савол. Бугунги кунда миллий мафкурани ҳаётий эҳтиёж даражасига кўтаришга нима ундамоқда?

Жавоб. Маълумки, биз ўз миллий табиатимиз ва минг йиллик анъаналаримизга, урф-одатларимизга зид бўлган сохта коммунистик ғоялардан воз кечдик. Лекин *мафкура дунёсида бўшликка йўл қўйиб бўлмаслиги, шундай ҳолат юз берган тақдирда бўш қолган мафкура майдонидан бизга бегона, орзу-интилишларимизга мутлақо ёт ғоялар ўрин эгаллашга уриниши шубҳасиз.*

Асосий гап шундаки, агар ён-атрофимиздаги воқеликка теранроқ назар ташлайдиган бўлсак, табиий заҳираларга бой, геополитик нуқтаи назардан ғоят қулай ҳудудда жойлашган юртимизга кўз олайтирадиган, бизга ҳукмини ўтказишни истайдиган турли кучлар мавжудлигини инкор этолмаймиз. Улар ўз ниятларини амалга ошириш учун ҳеч нарсадан тап тортмаслиги бугунги кунда аён бўлиб қолди.

Бу кучлар катта маблағ ва замонавий қурол-аслаҳаларга эга. Лекин уларнинг энг ёвуз қуроли — миллий қадриятларимизга тўғри келмайдиган, энг ёмони, эртага ўрнимизни эгаллаши лозим бўлган ёш авлоднинг қалби ва тафаккурини заҳарлайдиган бузғунчи мафкурадир.

Ҳозирги пайтда рўй бераётган айрим салбий ҳолатлар, ножўя хатти-ҳаракатлар, ёвуз ишлар аввало мафкуравий бўшлиқ туфайли содир бўлмоқда. Нега деганда, ҳали ҳаётий тажрибага эга бўлмаган, оқ-қорани таниб улгурмаган ёшлар ҳар турли таъсирларга берилувчан бўлади.

Мисол учун; баъзи ёшларни йўлдан чалғитаётган диний экстремизм хавфини олайлик. Бу хатарли оқим ўзига хос тарихга эга. Хусусан, 80-йилларнинг охирида мамлакатимизга ўзини "дўст", "диндош", "миллатдош" қилиб кўрсатиб, гўё ислом динининг софлиги учун курашга "даъват" этувчи айрим кимсалар кириб келди. Улар муқаддас динимизнинг асл моҳиятини билмайдиган оддий одамларни, ғўр ёшларни ўз тузоғига илинтириб, бизга бегона бўлган диний ақидаларни ёйишга уринди.

Албатта, бу ҳаракатларнинг олдини олиш учун тегишли чора-тадбирлар кўрилди. Лекин ўша вақтларда соддалик қилиб, уларга хайриҳоҳ бўлганлар ҳам йўқ эмас эди. Миллатимиз, айниқса, фарзандларимизнинг кўнгли очиқ, содда, ишонувчан, андишали экани ҳаммага маълум. Уларнинг қалбида каттага ҳурмат, муқаддас динимизга интилиш туйғуси кучли. Чунки мўмин-мусулмон халқимизнинг тарбиясига, дунёқарашига Оллоҳ назари тушган юртимизда ўтган кўплаб азиз-авлиёлар, уларнинг табаррук қадамжолари ҳам ўз таъсирини ўтказиб келади. *Одамларимиз дилидаги мана шундай эзгу туйғулардан, иймон-эътиқод сари табиий интилишлардан айрим ғаразли кучлар ўз мақсади йўлида фойдаланишга уринаётгани бежиз эмас.*

Аммо ўша пайтларда — коммунистик тузум зулмидан эндигина озод бўлиб, эркин нафас ола бошлаганимизда бу масалани — яъни сунний-ҳанафий мазҳабимиз талабларини чуқур тушунадиган, Қуръони карим оятларини изоҳлаб, одамларга тўғри йўл кўрсатишга қурби етадиган уламолар, афсуски, жуда оз эди.

Шундай бир вазиятда ақидапарастлар жуда "чиройли даъват"лар билан чиқиб, айрим ёшларни ўзига маҳлиё қилишга эришди ҳам. Уларнинг ота-оналари, умуман, жамоатчилигимиз бу ҳаракатнинг ортида қандай мудҳиш мақсад ётганини, таассуфки, дастлаб англаб етмади. Наманган ва Тошкентда содир этилган қонли воқеалардан кейингина бу кучларнинг нияти ҳокимият учун кураш бўлиб, улар дин ниқоби остида ҳаракат қилаётган халқаро террорчилик ҳаракатининг бир тўдаси экани ошкор бўлди. Аммо жамоатчилик бу ҳақиқатнинг тагига етгунча қора кучлар ҳали дунёқараши шаклланмаган айрим ёшларни жаҳолат ва жиноят ботқоғига тортиб улгурди.

Яна бир масалага алоҳида эътибор беришимиз зарур. Мен ҳозирги вақтда минтақамизга хавф солиб турган диний экстремизм хатарини қисқача айтиб ўтдим. Наркобизнес; ноқонуний қурол-яроғ савдоси, террорчилик сингари таҳдидлар ҳам шулар жумласидандир. Лекин дунёда бир қарашда беозор, сиёсатдан холи бўлиб туюладиган шундай мафкуравий таъсир воситалари ҳам борки, уларга кўпда етарлича эътибор беравермаймиз.

Масалан, кейинги йилларда кўплаб намойиш этилаётган жангарилик фильмларини олайлик. Бу фильмларни кўпчилик, айниқса, ёшлар мароқ билан кўради, чунки одамзот табиатан мана шундай тўполонларни томоша қилишга мойил.

Аслида, менинг назаримда, одамнинг қалбида иккита куч — бунёдкорлик ва вайронкорлик ҳамиша ўзаро курашади. Афсус билан таъкидлашимиз лозим: тарих тажрибаси шундан далолат берадики, инсон табиатидаги инсонийликдан кўра ваҳшийлик, ур-йиқит инстинктлари, яъни хатти-ҳаракатларини қўзғатиб юбориш осонроқ.

Шунинг учун онги шаклланиб улгурмаган аксарият ёш томошабинлар бундай фильмлардан кўпинча турли ёвузлик, йиртқичлик, шафқатсизликларни ўрганади, холос. Натижада уларнинг дийдаси қотади, қалбидан тошбағирлик, зўравонлик, ахлоқсизлик каби иллатлар жой олганини ўзи ҳам сезмай қолади. Ҳатто шундай томоша ва фильмларнинг қаҳрамонларига кўр-кўрона тақлид қилишни истайдиган йигит-қизлар ҳам топилади. Чунки улар бундай уйдирма талқинлар таъсирида қўл ураётган иши қандай аянчли оқибатларга олиб келишини тушуниб етмайди. Афсуски, бизнинг телевидениемизда ҳам шундай фильмларни намойиш этишга ортиқча ружу қўйилмоқда.

Тарихдан маълумки, бир халқни ўзига тобе қилишни истаган кучлар аввало уни ўзлигидан, тарихидан, маданиятидан жудо қилишга интилади. Юқорида мен тилга олиб ўтган ва шунга ўхшаш зарарли таъсирлар давом этаверса, миллат ўзлигини йўқотиши, минг йиллик анъаналарини бой бериб, оломонга айланиб қолиши ҳам ҳеч гап эмас.

Табиий савол туғилади: бундай мафкуравий таъсирлар салбий оқибатларга олиб келмаслиги учун нима қилиш керак?

Бунинг йўли — одамларимиз, авваламбор ёшларимизнинг иймон-эътиқодини мустаҳкамлаш, иродасини бақувват қилиш, уларни ўз мустақил фикрига эга бўлган баркамол инсонлар этиб тарбиялаш. Уларнинг тафаккурида ўзлигини унутмаслик, ота-боболарнинг муқаддас қадриятларини асраб-авайлаш ва ҳурмат қилиш фазилатини қарор топтириш. Уларнинг, мен ўзбек фарзандиман, деб, ғурур ва ифтихор билан яшашига эришишдир.

Маълумки, ҳар қандай касалликнинг олдини олиш учун аввало киши организмида унга қарши иммунитет ҳосил қилинади. Биз ҳам фарзандларимиз юрагида она-Ватанга, бой тарихимизга, ота-боболаримизнинг муқаддас динига соғлом муносабатни қарор топтиришимиз, таъбир жоиз бўлса, уларнинг **мафкуравий иммунитетини** кучайтиришимиз зарур.

Токи улар миллий илдизлари бақувват, дунёни чуқур англайдиган, замон тараққиёти билан баробар қадам ташлайдиган инсонлар бўлиб етишсин. Ана шунда жоҳил ақидапарастнинг "даъвати" ҳам, ахлоқни рад этадиган, биз учун мутлақо бегона ғоялар ҳам уларга ўз таъсирини ўтказа олмайди.

Шу маънода миллий мафкура масаласи биз учун бугунги кунда нечоғли муҳим ва долзарб эканига яна бир бор ишонч ҳосил қилиш мумкин.

Савол. Мафкуранинг зарурлиги ва унинг бугунги кунда аҳамияти ниҳоятда ўсиб бораётгани ҳақида тасаввур ҳосил қилдик. Энди миллий истиқлол мафкураси қандай хусусиятларга эга бўлиши ва қандай талабларга жавоб бериши кераклиги ҳақида тўхталиб ўтсангиз.

Жавоб. Ижозатингиз билан мен бу саволни бироз бошқача тарзда қўйиб, миллий истиқлол мафкураси концепциясида қандай мақсадлар ва қандай устувор ғояларга алоҳида аҳамият бериш кераклиги ҳақида фикр юритишни ўринли деб билардим.

Чунки *жамиятимиз, мамлакатимиз ўз олдига қўйган эзгу муддао ва вазифаларни аниқ-равшан белгилаб олмасдан туриб миллатимизнинг асрий анъана ва урф-одатларини, ўзлигимизнинг асосий хусусиятларини мужассам этадиган миллий мафкурани шакллантириш мумкин эмас.*

(Давоми 2-бетда).

Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ ёзувчиси Саид Аҳмадга

Муҳтарам Саид Аҳмад ака!

Сизни ҳаётингиздаги қутлуғ кун – табаррук 80 ёшингиз билан чин қалбимдан самимий муборакбод этаман.

Халқимиз Сизни миллий маданиятимиз равнақига улкан ҳисса қўшган бетакрор сўз санъаткори, заҳматкаш адиб сифатида билади ва қадрлайди. Юртимизда сеҳрли қаламингизга мансуб гўзал романлар, ранг-баранг қисса ва ҳикоялар, саҳна асарлари кириб бормаган хонадон йўқ. Улардаги ҳаёт манзаралари, инсоннинг нозик қалб кечинмалари тасвири ўзининг миллийлиги, халқчил ва теранлиги билан адабиёт мухлисларининг меҳрига сазовор бўлган.

Миллатимиз руҳининг бадиий ифодаси бўлмиш "Уфқ" романи, жаҳоннинг турли мамлакатларида намойиш этилаётган "Келинлар қўзғолони" драмаси бу фикрнинг ёрқин далилидир.

Сиз босиб ўтган умр ва ижод йўли халқимиз ҳаётини, унинг яқин тарихини бутун мураккабликлари билан ўзида мужассам этган. Шу боис, нафақат бизнинг замондошларимиз, балки келгуси авлодлар ҳам халқимизнинг ўзига хос олижаноб фазилатлари, унинг бошига тушган оғир синовлар, бу йўлда аждодларимиз кўрсатган матонат ҳақида сизнинг асарларингиз орқали тасаввурга эга бўлади.

Шуни алоҳида таъкидлашни истардимки, сизнинг букилмас ирода ва қатъият билан давр бўронларидан мардона ўтиб, халқимизнинг асрий орзулари рўёбга чиқаётган мана шу озод замонга етиб келганингизда ҳам теран рамзий маъно бор. Бу, одам яхши ният йўлида сабр-қаноат билан меҳнат қилса, албатта бахтли кунларга эришади, деган қадим ҳақиқатни яна бир карра тасдиқлайди.

Қадрли Саид Аҳмад ака!

Бугунги таваллуд айёмингиз янги маъно-мазмун билан бойиб бораётган миллий адабиётимизнинг, бутун халқимизнинг байрамидир. Эл-юрт хизматида ўтаётган умрингизга умр қўшилсин. Узоқ йиллар адабиётимизнинг азиз оқсоқоли, ёшларимизнинг меҳрибон устози бўлиб юринг.

Чексиз эҳтиром билан

Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти.

ПРЕЗИДЕНТ ЭРОНГА ЖЎНАБ КЕТДИ

9 июн куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига (ЭКО) аъзо давлатлар раҳбарларининг олтинчи учрашувида иштирок этиш учун Теҳронга жўнаб кетди. Мазкур сафар чоғида мамлакатимиз раҳбари Эрон Ислом Республикасига амалий ташрифини ҳам адо этади. Сафар олдидан мамлакатимиз раҳбари Тошкент аэропортида оммавий ахборот воситалари вакилларига интервью берар экан, жумладан, шундай деди:

– Ўзбекистон доимо ЭКОга аъзо мамлакатлар ўртасида савдо-иқтисодий ҳамкорликни ривожлантириб бориш тарафдори бўлиб келган. Шу боис, биз мазкур ташкилот доирасидаги ҳар бир учрашувда айни мақсадларнинг давомийлиги учун жон куйдирамиз.

Таъкидлашим керакки, ЭКО доирасидаги савдо-иқтисодий ҳамкорликнинг ҳозирги аҳволи бизни қониқтирмайди. Назаримда, ташкилотга аъзо бошқа давлатлар раҳбарларининг ҳам бу борадаги фикри шундай. Боиси, ЭКО аъзолари ўз олдига қўйган мақсадларга тўла эриша олмаяпти.

Кўнглимизга ўтирмайдиган яна бир жиҳат шундаки, ЭКО йиғилишларида баъзи давлатлар савдо-иқтисодий ҳамкорлик билан боғлиқ масалалар четда қолиб, ўз манфаатига мос сиёсий масалаларга урғу беради. Яъни, ўзини "катта оға" чоғлаб, бошқа мамлакатларга таъсирини ўтказмоқчи бўлади. Бу биз учун мутлақо маъқул эмас.

Икки йилдирки, Ўзбекистон Сарахс-Тежан-Машҳад темир йўли орқали Форс кўрфазидаги портларга чиқиш имкониятига эга бўлди. Натижада мамлакатимизга товар олиб кириш ва олиб чиқиш тахминан етти баробар кўпайди. ЭКОнинг бошланажак йиғилишида мен мана шу йўлни янада кенгайтиришни таклиф қилмоқчиман. Тан олишимиз керак, Эрондаги барқарорлик ва тартиб туфайли бу йўлдан ташиладиган Ўзбекистон молларининг хавфсизлиги тўла таъминланган.

Афғонистондаги вазият мазкур учрашувда муҳокама этилажак яна бир мавзу бўлади. Бугунги кунда ЭКО фаолиятида муайян ўзгаришлар бўлаётгани, олий даражадаги учрашувларда кўплаб масалалар хусусида фикр алмашилаётгани бор гап. Бироқ, фикримча, агар Афғонистонда барқарорлик ва тинчлик ўрнатилмас экан, ЭКО доирасида ишлаб чиқилаётган лойиҳаларни амалга ошириш тўғрисида гапиришнинг ўзи беҳуда. Зеро, минтақа доирасида амалга ошириш мўлжалланаётган деярли барча режаларнинг тақдири мана шу муаммога тақалганча турибди.

Минтақа давлатларининг иқтисодий тараққиёти Афғонистондаги тинчликка боғлиқ бўлиб қолгани сабабли бу муаммони ҳал қилишга мазкур ҳудудда яшовчи халқларнинг ўзи киришиши зарур. Биламизки, Босния ва Герцеговина, Косово можароларига барҳам бериш борасида БМТ Хавфсизлик кенгашининг доимий аъзоси бўлган беш давлат ўзининг зўр саъй-ҳаракатини намойиш этди. Бироқ Афғонистон масаласига келганда улар, неча йилки, фақат қуруқ гап-сўзлар билан чекланиб қоляпти. Шундай экан, Афғонистон муаммосини ҳал этиш учун, аввало, ЭКОга аъзо мамлакатлар ўзаро бирлашиб ҳаракат қилиши зарур.

Пойтахт аэропортида мамлакатимиз раҳбарини Олий Мажлис Раиси Э.Халилов, Бош вазир Ў.Султонов, Тошкент шаҳар ҳокими К.Тўлаганов ва бошқа расмий кишилар кузатиб қолди.

Анвар КАРИМОВ,
ЎзА мухбири.

ЭЛ РИЗҚИ НОБУД БЎЛМАСИН

Самарқанд вилоятида айни кунларда ғалла ўрим-йиғимига жадал киришилди. Қишлоқ хўжалигининг энг муҳим тармоғи – пахтачиликда ғўза парваришини жадаллаштиришга жиддий эътибор қаратилмоқда.

Эл ризқ-рўзи – ғаллани нес-нобуд қилмай қисқа муддатда уюшқоқлик билан йиғиштириб олиш, бунинг учун барча имконият ва воситалардан самарали фойдаланиш, шунингдек, барча майдонларда ғўза парваришини юксак агротехника талаблари асосида ташкил этиш масалаларига бағишланган йиғилишда ана шу ҳақда гап борди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳатчиси И.Жўрабеков бошқарган тадбирда қишлоқ хўжалиги, ички ишлар вазирликлари вакиллари, вилоят раҳбарлари, туман ҳокимлари, мутахассислар иштирок этди.

Йиғилишда ғаллани ўз вақтида саранжомлаб олиш борасидаги ишлар атрофлича таҳлил этилди. Айрим туманларда ғўзани парваришлашда лоқайдликка йўл қўйилаётгани кескин танқид қилинди. Хусусан, далага маҳаллий ўғит чиқариш, суғориш ҳамда ғўза касалликлари ва зараркунанда ҳашаротларга қарши кураш борасида Челак, Пайариқ, Оқдарё, Иштихон туманларида ишлар ўлда-жўлда экани таъкидланди. Ушбу камчилик ва нуқсонларга тезда барҳам бериш юзасидан аниқ чора-тадбирлар белгиланди.

(ЎзА)

САМАРҚАНД ШАҲАР КЕНГАШИ СЕССИЯСИ

Халқ депутатлари Самарқанд шаҳар кенгашининг сессияси бўлиб ўтди. Унда ташкилий масала кўрилди. Самарқанд шаҳар ҳокими Азиз Носиров ўз аризасига биноан вазифасидан озод этилди. "Ўзавтотранс" корпорацияси раисининг биринчи ўринбосари лавозимида ишлаб келаётган Пўлат Абдураҳмонов Самарқанд шаҳар ҳокими этиб тасдиқланди.

(ЎзА)

ДОНИШМАНД ХАЛҚИМИЗНИНГ МУСТАҲКАМ ИРОДАСИГА ИШОНАМАН

(Давоми. Боши 1-бетда).

Бунинг учун аввало биз қандай давлат, қандай жамият, қандай тузум барпо этмоқдамиз, унинг сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, маънавий асослари нималардан иборат, деган саволга жавоб топишимиз керак.

Қисқа қилиб уларни қуйидагича ифода этиш мумкин:

Мамлакатимизда амалга оширилаётган янгиланиш ва тараққиёт сиёсатининг стратегик мақсади — ҳуқуқий демократик давлат ва бозор иқтисодиётига асосланган фуқаролик жамиятини барпо этишдан иборат.

Юртимизда истиқомат қилувчи барча инсонлар учун миллати, тили ва динидан қатъи назар, муносиб ҳаёт шароити яратиб бериш, ривожланган демократик мамлакатлардаги кафолатланадиган турмуш даражаси ва эркинликларни таъминлаш. Ва шу асосда Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрин эгаллашига эришиш.

Мамлакатимизнинг **сиёсий ва давлат қурилиши** ҳақида сўз юритганда, унинг қуйидаги асосий хусусиятларини айтиб ўтиш лозим. Яъни:

Сиёсий ҳаётнинг барча соҳаларини эркинлаштириш, жамиятда демократия, фикр ва виждон эркинлиги тамойилларини, гуманизм ғояларини ва умуминсоний қадриятларни қарор топтириш.

Демократиянинг зарурий шарти бўлган кўппартиявийлик муҳитини вужудга келтириш. Илгари ҳам таъкидлаганимдек, амалдаги кўппартиявийлик — бу ҳар хил қараш ва ғоялар ўртасидаги баҳс-мунозара, турли партиялар, жумладан, мухолиф партиялар учун ҳам сиёсий рақобат майдони демакдир.

Миллий демократик давлатчиликни қонун чиқарувчи, ижро ва суд ҳокимиятларига бўлиниш борасидаги конституциявий тамойил асосида барпо этиш.

Маҳаллий ҳокимият ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари вазифаларини кенгайтириш, уларга давлат ваколатларининг бир қисмини босқичма-босқич ўтказиб бориш, нодавлат ва жамоат тузилмалари ҳуқуқи ва мавқеини оширишни кўзда тутадиган "Кучли давлатдан — кучли жамият сари" концепциясини амалга ошириш.

Фуқароларнинг ўз турмуши ва бутун жамият ҳаётини бошқариш ва ташкил этиш борасидаги фуқаролик жамияти тамойилларига тўлиқ мос келувчи фаол иштироки учун зарур шарт-шароитларни яратиш, ғарб халқлари учун нотаниш, аммо миллий табиатимизга мос бўлган ўз-ўзини бошқарув усули — маҳаллани ривожлантириш ҳамда унинг мавқеини ошириш.

Барча фуқароларнинг қонун олдидаги ҳуқуқий тенглиги ва қонун устуворлигини, жамият манфаатлари ва аҳоли хавфсизлигининг муҳофазасини кафолатловчи ҳуқуқий давлатни барпо этиш.

Жамиятнинг асоси бўлган оилани мустаҳкамлаш. Негизида моддий жиҳатдан таъминланган, ахлоқий жиҳатдан мустаҳкам оила бўлган адолатли жамиятни шакллантириш.

Фуқаролар ҳуқуқ ва эркинликларини амалга оширишнинг таъсирчан воситаси, жамоатчилик назорати вазифасини бажарадиган, халқимизнинг сиёсий, ҳуқуқий ва иқтисодий тафаккурини юксалтиришга қаратилган эркин ва мустақил оммавий ахборот воситаларини ҳар томонлама ривожлантириш.

Ўзбекистонда барпо этилаётган жамиятнинг **иқтисодий асоси** — ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиётидир.

Шуни барчамиз яхши англаб олишимиз керакки, бундай йўл билан бугун дунёда кўп мамлакатлар тараққий топмоқда ва фаровонликка эришишда бошқаларга ўрнак бўлмоқда. Бу йўлнинг ўзига хос хусусияти шундан иборатки, у, бир томондан, ташаббус ва тадбиркорликни, одамнинг ўз кучи ва салоҳиятига суянишини рағбатлантиради, самарали хўжалик юритишга ўргатади, ишлаб чиқаришни истеъмолчи манфаатларига бўйсундиради. Муқобиллик, рақобат асосида ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳаларини тинимсиз ривожлантириш, фан ва техниканинг замонавий ютуқларини ишлаб чиқаришга жорий этиш борасида кучли омил вазифасини ўтайди. Пировард натижада ҳаётимизни тез суръатлар билан ўстиришга, унинг сифатини юксалтиришга хизмат қилади. Оддий тил билан айтганда, халқ фаровонлигини, аҳолининг турмуш даражаси узлуксиз ошиб боришини таъминлайди. Бу ҳақиқат тарихда ўз исботини топган.

Мамлакатимизда ўтган саккиз-тўққиз йил давомида ўта марказлашган ва яккаҳокимлик асосида қурилган, ўзини оқламаган тизимга барҳам берилди. Бозор иқтисодиётига ўтиш, унинг пойдеворини яратиш йўлида, янги тизимга мос бўлган тегишли ҳуқуқий ва амалий тадбирлар ўтказилди.

Кўп укладли, яъни турли мулк тизимларини ўз ичига оладиган иқтисодиётни барпо этиш йўлида катта қадам қўйилди. Тадбиркорлик фаолиятининг эркинлиги учун конституциявий, ҳуқуқий ва иқтисодий шарт-шароит ва кафолатлар яратилгани, мулкдорлар синфини шакллантириш, уларнинг ҳуқуқини мустаҳкамлаш, нуфузини ошириш ва кафолатлаш борасида сезиларли ишлар қилинганини таъкидлаш лозим.

Ташаббускорлик ва тадбиркорликни рағбатлантириш, одамларда мулкка эгалик ҳиссиётини тарбиялаш, кичик ва ўрта корхоналарни изчил ривожлантириш аҳоли фаровонлиги ва даромадларининг ортишида, ишсизлик муаммосини ечишда салмоқли манба вазифасини бажармоқда.

Ҳозирги босқичда иқтисодиётни янада эркинлаштириш, унинг ўз-ўзини мувофиқлаштиришида талаб ва таклиф асосидаги бозор механизмларидан кенг фойдаланиш, хўжалик юритувчи корхоналарга мустақиллик бериш, рақобат муҳитини яратиш, давлатнинг, турли текширувчи, назорат қилувчи органларнинг корхоналар хўжалик фаолиятига тўғридан-тўғри аралашувига йўл қўймаслик устувор аҳамият касб этмоқда.

Бунда давлатнинг мувофиқлаштирувчилик вазифаларини қисқартириб, унинг зиммасида фақат иқтисодий таъсир ўтказиш воситалари ва омилларини сақлаб қолиш, тегишли ҳуқуқий майдонни шакллантиришга алоҳида эътибор берилади.

Мамлакатимиз иқтисодиётида чуқур таркибий ўзгаришларни таъминлаш, техник жиҳатдан қайта жиҳозлаш, бой табиий, минерал-хом ашё ва қишлоқ хўжалик ресурсларидан, меҳнат ва интеллектуал салоҳиятимиздан тўлиқ фойдаланиб, харидорбоп, рақобатга бардошли маҳсулот ишлаб чиқариш, дунё бозорида ўзимизга хос муносиб ўрин эгаллаш, шунинг ҳисобидан сиёсий ва иқтисодий мустақиллигимизни таъминлайдиган тизимни вужудга келтириш бугунги кунда бизнинг муҳим вазифамиздир.

Бозор инфратузилмалари — фонд ва улгуржи бозорлар, биржалар, маркетинг, инжиниринг, лизинг, консалтинг ва суғурта компаниялари, тадбиркорларга хизмат кўрсатиши лозим бўлган бошқа тузилмаларни вужудга келтириш, ривожланган молия-банк тизимини яратиш, банкларнинг кредитларни қайтара олиш имкониятларини ошириш ва низом капиталини бўш маблағлар жалб қилиш ҳисобидан кенгайтириш, банк ва бошқа молиявий муассасаларни инвестиция жараёнининг асосий бўғинига айлантириш ҳам иқтисодиётимизнинг ҳозирги босқичидаги вазифадир.

Бу борадаги энг муҳим вазифамиз — мамлакат экспорт салоҳиятини ошириш, унинг халқаро меҳнат тақсимотида тенг ҳуқуқли ва ўзаро манфаатли шартлар асосида фаол иштирок этиши, жаҳон хўжалик алоқаларига кенг интеграциялашуви ва шу негизда дунё ҳамжамиятидан ўзига муносиб жой эгаллашига эришиш.

Бу эса ўз навбатида бошқарув ва ишлаб чиқариш тизимини билимдон, юқори малакали, бозор шароитларида иш юритишнинг ўзига хос жиҳатларини яхши биладиган кадрлар билан мустаҳкамлашни тақозо этади.

Халқ моддий фаровонлигининг босқичма-босқич ва изчил ўсиб боришини таъминлаш, инсоннинг муносиб ҳаёт кечириши ва камол топиши учун зарур шарт-шароитларни яратиш, аҳолини, энг аввало, унинг ёрдамга муҳтож қатламлари — болалар, қариялар, ногиронлар, ўқувчи ёшларни ижтимоий муҳофазалашнинг аниқ йўналтирилган кучли механизмини жорий этиш — шаклланиб келаётган миллий иқтисодий тизимдан кўзланган пировард мақсаддир.

Биз барпо этаётган янги жамият юксак ***маънавий*** *ва ахлоқий қадриятларга таянади ва уларни ривожлантиришга катта эътибор қаратади.* Бу жараён миллий истиқлол ғояси ва мафкурасига, ўсиб келаётган ёш авлодни ватанпарварлик руҳида тарбиялашга асосланади.

Жамиятни маънавий янгилашдан кўзланган бош мақсад — юрт тинчлиги, Ватан равнақи, халқ эркинлиги ва фаровонлигига эришиш, комил инсонни тарбиялаш, ижтимоий ҳамкорлик ва миллатлараро тотувлик, диний бағрикенглик каби кўп-кўп муҳим масалалардан иборат. Ўтган тўққиз йил давомида — мустақил тараққиёт йилларида амалга оширган улуғвор ишларимиз ҳам бу ҳақда муайян тасаввур беради.

Мен нима учун бу тўғрида батафсил фикр юритяпман? Чунки бу масалалар бизнинг ўз олдимизга қўйган эзгу мақсадларимизни ёритиб, жамиятимиз мафкураси, одамлар ўртасидаги ўзаро муносабатларнинг маъно-мазмунини белгилаб беради.

Эндиги энг долзарб вазифамиз — бу жараёнларнинг илмий-назарий асосларини, уларнинг янги-янги қирраларини мукаммал очиб бериш, ўқувчиларимиз, талабаларимизга, кенг жамоатчиликка содда, лўнда қилиб тушунтириб бериш ва уларни янги ҳаёт, замон талабларига жавоб берадиган жамият қурилишининг фаол ва жўшқин иштирокчиларига айлантиришдан иборат.

Бунинг учун, биринчи галда, тараққиётимизнинг ҳар бир йўналиши — жамиятимиздаги сиёсий, ижтимоий-иқтисодий, маънавий муносабатларнинг ривожи ҳақида *махсус дарсликлар, қўлланмалар, оммабоп адабиётлар яратиш зарур.* Чунки, ҳозир мактаб ўқувчиси ёки талабадан мана шу масалалар ҳақида фикр сўрасангиз, изчил, аниқ, атрофлича жавоб беришга, керак бўлса, ўз фикрини исботлаб беришга қийналади. Ўйлайманки, бу — олдимизда турган энг муҳим масалалардан биридир.

Сир эмас, фаолиятимизда кишига жуда ғалати туюладиган бир камчилик бор. *Амалдаги давлат ва жамиятимиз қурилишида, иқтисодиётимиз ва маънавиятимизни шакллантиришда мутлақо янги-янги қадамлар қўйилмоқда, замон талабларига ҳамоҳанг ўзгаришлар рўй бермоқда, аммо мактаб ва ўқув юртларида болаларимизга, эртага бизнинг ўрнимизни босиши лозим бўлган ўз фарзандларимизга даққиюнусдан қолган дарслик ва китоблар асосида билим ва тарбия бермоқдамиз. Бундай ачинарли ҳолатларга барҳам бериш вақти келди.*

Миллий мафкура яратиш ҳақида сўз юритар эканмиз, **биринчидан,** шуни чуқур англаб олишимиз даркорки, бу вазифа бир йиллик ёки беш-ўн йиллик иш эмас. Халқ, миллат ўз миллий мафкурасини бутун умри давомида такомиллаштириб, бойитиб боради. Чунки *мафкура қотиб қолган ақидалар йиғиндиси эмас.* Бу — узлуксиз жараён бўлиб, ҳаёт давом этар экан, унинг шиддатли суръати туфайли мафкуранинг олдига қўйиладиган янги-янги талаблар ҳам пайдо бўлаверади. Яъни, миллат манфаатларига жавоб берадиган, тинимсиз ўзгариш ва янгиланишни тақозо этадиган миллий мафкурани яратиш учун мунтазам иш олиб бориш зарур.

Жаҳон тажрибасига назар ташласак, миллатнинг мафкураси бир эмас, балки бир неча авлоднинг умри давомида ишлаб чиқилиши ва такомилга эришувига гувоҳ бўлишимиз мумкин. Бутун халқни бирлаштирадиган байроқ бўлмиш мафкурани шакллантириш учун инсоният тарихининг турли даврларида Худонинг ўзи ақл-заковат, истеъдод, куч-қувват ато этган, ёркин тафаккурга эга бўлган буюк шахслар заҳмат чекканини кўрамиз. Мана, Конфуций ва Махатма Гандини, Форобий ва Баҳоуддин Нақшбандни олайлик. Бу зотлар умумбашарий тараққиёт миқёсида танилган, теран инсоний ғоялар, маънавий бойликларнинг қадр-қимматини чуқур англайдиган донишманд одамлар бўлган.

Миллий ғоя, миллий мафкурани ишлаб чиқиш, уни шакллантириш учун ҳар қайси миллатнинг энг илғор вакиллари, керак бўлса, мутафаккирлари, халқ ва Ватан равнақи учун ҳаётини бағишлайдиган фидойи зиёлилари меҳнат қилиши лозим.

Иккинчидан, бир ҳақиқатни ўзимизга яхши англаб олишимиз керакки, *миллий мафкурани тепадан туриб яратиб ва ҳаётга жорий этиб бўлмайди. Бу — ниҳоятда принципиал масала.* Албатта, миллий мафкуранинг асосий йўналишларини, унинг ўзига хос хусусиятларини мутахассислар, олимлар ва мутафаккирлар ишлаб чиқади.

Лекин бундай мафкура шу мамлакатда яшайдиган барча аҳолининг, дейлик, ҳар бир деҳқон, ишчи ёки хизматчининг, зиёлининг юрагидаги ғоялар, туйғуларни мужассам этиб, унга бунёдкорлик руҳини бахш этиши лозим. Миллион-миллион одамларнинг қалбидаги эзгу интилишларни, уларнинг ҳаёт мазмунини ифода қилиш эса осон иш эмас. Бунинг учун биз диалектика қонуниятини, яъни муайян бир шахс билан бутун бир халқ орзу-интилишларини уйғун ҳолда қандай акс эттириш масаласини яхши тушуниб олишимиз зарур. *Сокин кабинетларда туғиладиган бир мафкурани ўз-ўзидан ҳаётга, унинг барча қатламларига сингиб кетади, деб ўйлаш — хомхаёлдан бошқа нарса эмас.*

Миллий истиқлол мафкураси халқимизга хос бўлган энг муқаддас туйғу ва тушунчаларнинг мужассам ифодаси бўлиши керак.

Мисол учун, **Ватан туйғуси**ни олайлик. Ватанга муҳаббат ҳисси одамнинг қалбида табиий равишда туғилади. Яъни, *инсон ўзлигини англагани, насл-насабини билгани сари юрагида Ватанга муҳаббат туйғуси илдиз отиб, юксала боради. Бу илдиз қанча чуқур бўлса, туғилиб ўсган юртга муҳаббат ҳам шу қадар чексиз бўлади.*

Машҳур шоиримизнинг "Мен нечун севаман Ўзбекистонни?" деган чуқур маъноли саволини ўзимизга бериб, унга ҳар биримиз қалбимиздан жавоб излашимиз керак, деб ўйлайман.

Ёки **она тилига муҳаббат** масаласи. Жамики *эзгу фазилатлар инсон қалбига, аввало, она алласи, она тилининг бетакрор жозибаси билан сингади.* Мен бу масалани алоҳида таъкидлаб айтаётганим бежиз эмас. *Она тили — бу миллатнинг руҳидир. Ўз тилини йўқотган ҳар қандай миллат ўзлигидан жудо бўлиши муқаррар.*

Бой ва гўзал она тилимиз билан узвий боғлиқ ҳолда ўлмас **миллий қадриятларимиз** ҳам мафкуравий тарбиямизнинг муҳим бир қисми бўлмоғи лозим.

Масалан, **аёлнинг** оиладаги, жамиятдаги мавқеини олиб қарайлик. Тарихимизнинг қайси даврига назар солмайлик, *Аёл ва Она мудом эзгулик тимсоли, мураббий ва комил инсон тарбиячиси бўлиб келганини кўрамиз.*

Юртимиздаги ҳар бир инсон учун Ватан тушунчаси аввало **оиладан** бошланади. Шу боис *оила ва мафкура тушунчалари чамбарчас боғлиқдир.* Оиланинг жамиятдаги ўрни, тарбиявий — ахлоқий аҳамияти, қадр-қимматини англаб етмасдан, оилага миллат манфаати нуқтаи назаридан ёндашмасдан туриб, халқчил мафкура ярата олмаймиз.

Ёхуд жамиятимиз ҳаётидаги тотувлик ва инсон тарбиясининг яна бир беқиёс таянчи — **маҳаллани** олайлик. Тарихнинг гувоҳлик беришича, юртимизда дастлаб дарё бўйларида ҳаёт пайдо бўлган. Табиат қийинчиликларини, ташқи хавф-хатарларни биргаликда енгиш, ерларни ишлашда кучларни бирлаштириш, яхши-ёмон кунларда бир-бирига елкадош бўлишга интилиш туйғуси олис аждодларимизни жамоа тарзида яшашга ўргатган.

Бағрикенглик, ўзаро меҳр-оқибат сингари ноёб инсоний фазилатлар айнан маҳалла муҳитида камол топади. *Шу маънода, маҳаллани ўзини ўзи бошқариш мактаби, таъбир жоиз бўлса, демократия дарсхонаси, деб аташ мумкин.*

Шу ўринда масаланинг яна бир томони — **умуминсоний қадриятлар** ҳақида алоҳида тўхталиб ўтиш зарур. Бизнинг миллий хусусиятларимиз умуминсоний қадриятлар билан боғланиб кетган. *Асрлар давомида халқимиз умумбашарий, умуминсоний қадриятлар такомилига улкан ҳисса қўшган. Турли миллат вакилларига ҳурмат, улар билан баҳамжиҳат яшаш, диний бағрикенглик, дунёвий билимларга интилиш, ўзга халқларнинг илғор тажрибалари ва маданиятини ўрганиш каби хусусиятлар ҳам халқимизда азалдан мужассам.*

Шу билан бирга, миллий табиатимизга хос бўлган меҳр-оқибат, мурувват, андиша, ор-номус, шарму ҳаё, ибо-иффат каби бетакрор фазилатлар ва халқимизни кўп жиҳатдан ажратиб турадиган бағрикенглик, меҳмондўстлик, оққўнгиллилик хусусиятлари ҳақида ҳам узоқ гапириш мумкин.

Демак, миллий мафкура концепциясини яратишда бу масалаларга ҳам эътибор қаратиш лозим.

Ёки энг нозик, мураккаб бўлган **дин масаласини** олайлик. *Агар мендан, нега миллий қадриятларимиз шунча замонлар оша безавол яшаб келяпти, деб сўрашса, бу — аввало муқаддас динимиз ҳисобидан, деб жавоб берган бўлур эдим.* Шу заминда ўтган неча-неча авлодлар диний эътиқодни юракда сақламаса, ислом фалсафасини ривожлантириб келмаса, биз бебаҳо ва бетакрор маънавий-руҳий меросдан маҳрум бўлиб қолардик.

Биз ҳаммамиз, "Алҳамдулиллоҳ, мусулмонман", деб эътиқодимизни эътироф этамиз. *Оллоҳ барчамизнинг қалбимизда, юрагимизда. Яратганни доимо ёд этамиз, ундан мадад сўраймиз. Бинобарин, ислом дини ҳаётимизнинг туб замирига чуқур сингиб кетган. Бу — инкор этиб бўлмайдиган ҳақиқат.* Шундай экан, миллий истиқлол мафкурасида муқаддас динимизнинг моҳияти, унинг инсонпарварлик ғоялари, динга соғлом муносабат масалалари ҳам ўзининг оқилона ифодасини топиши зарур.

Токи, ҳар бир ватандошимиз, айниқса, ёшлар фақат ислом дини тўғрисида эмас, умуман, дунёдаги мавжуд динлар, уларнинг тарихи, моҳияти тўғрисида тўлиқ тасаввурга эга бўлсин. Ижтимоий соҳага оид дарсларда ёшларга дин билан дунёвий ҳаёт масалаларини, бу икки тушунчанинг бир-бирига таъсирини, улар ўртасида мўътадил муносабат бўлиши зарурлигини очиб бериш керак.

Шу ўринда таъкидламоқчи эдимки, *дунёвийлик,* айрим ақидапараст кимсаларнинг даъволаридан фарқли ўлароқ, асло *даҳрийлик эмас.* Биз бундай нотўғри ва ғаразли талқинларга мутлақо қаршимиз.

Кўп асрлик тарихимиз шуни кўрсатадики, инсон дунёқарашининг шаклланишида **маърифат**нинг, хусусан, ижтимоий фанларнинг ўрни беқиёс. Бу жамиятшунослик бўладими, тарих, фалсафа, сиёсатшунослик бўладими, психология ёки иқтисод бўладими — уларнинг барчаси одамнинг интеллектуал камолатга эришувида катта таъсир кучига эга.

Лекин бугун ўрта ва олий ўқув даргоҳларидаги таълим-тарбия жараёнларида фойдаланилаётган дарсликлар, дастур-қўлланмалар, китоблар қандай мафкурадан озиқланган? Уларда эски тузум давридан қолган ғоявий қарашлардан тўлиқ воз кечилганига ким кафолат бера олади? Бу ҳақда қайта-қайта гапиришга тўғри келмоқда.

Афсуски, биз мамлакатимизда ижтимоий фанларнинг ривожи замон талабларидан ортда қолаётганини тан олишга мажбурмиз. Бу борадаги хато ва камчиликларни зудлик билан бартараф этиш чораларини кўришимиз лозим.

Миллий мафкурани шакллантиришдаги энг катта манба — бу ҳаққоний ёритилган **тарихдир.** *Тарихни билмай туриб, мафкуранинг фалсафий негизларини англаб бўлмайди.* Чунки мафкуранинг фалсафий асослари ўз даврида тарихий ҳақиқат туфайли туғилган.

Лекин бизда тарих ва фалсафани узвий боғлиқ ҳолда ўрганиш малакаси етарли эмас. Аслида тарих ва фалсафа мантиқий равишда бир-бирини тақозо этадиган, керак бўлса, тўлдирадиган, тараққиёт жараёнлари ҳақида яхлит тасаввур берадиган, оқ-қорани фарқлашда асос бўладиган фанлардир. Бироқ бизда ҳалигача фалсафа бўйича талаб даражасидаги дарсликлар, "Жаҳон фалсафаси", "Шарқ фалсафаси" каби зарур китоблар яратилмаётганини қандай изоҳлаш мумкин?

Дунё тан олган кўп улуғ файласуфларнинг асарлари ҳанузгача ўзбек тилида нашр этилмагани туфайли аксарият зиёлилар, хусусан, ёшларимиз уларнинг ғоявий қарашлари билан яхши таниш эмас. Сократ ва Платон, Ницще ва Фрейд каби олимларнинг, ҳозирги замон чет эл файласуфларининг китобларини ҳам тушунарли қилиб, изоҳ ва шарҳлар билан ўзбек тилида чоп этиш наҳотки мумкин бўлмаса? Ахир, бизда бир эмас, иккита файласуфлар жамияти, махсус Фалсафа ва ҳуқуқ институти, олий ўқув юртларидаги фалсафа кафедраларида ишлаётган юзлаб фан номзодлари ва докторлари, профессорлар бор-ку!

Албатта, фалсафа замон ва макон билан боғлиқ мураккаб фан эканини тушунамиз. *Шу боис ҳақиқатни топиш учун карама-карши фикрларни ўртага ташлайлик, муҳокама қилайлик.* Талабалар, зиёли ёшларимизнинг ўзи керакли хулосани чиқариб олсин.

Мана, мисол учун Фрейднинг назарий қарашлари, прагматизм ва экзистенциализм ғоялари, Бердяев ва бошқаларнинг фалсафасидан ўргансак, фойдадан холи бўлмайди.

Мен ғарб фалсафасида ҳам барча муаммолар ечилган, демоқчи эмасман. Биз кўп масалаларда ғарб файласуфларининг фикрлари билан, айниқса, индивидуализм, эгоизм қарашларини илоҳийлаштириш билан келишмаслигимиз мумкин. Лекин уларни ҳисобга олишимиз, кераклисини эътироф, кераксизини инкор этишимиз зарур.

Савол. Муҳтарам Ислом Абдуғаниевич, мана шу суҳбатимиздан ҳам мавжуд мафкуравий таҳдидларнинг тинчлик ва барқарорликка, эркин ҳаётимизга ниҳоятда жиддий хавф солиб тургани ва уларга қарши жамиятдаги барча соғлом кучлар жиддий кураш олиб бориши зарурлиги яна бир бор ойдин бўлди. Бу таҳдидларни бартараф этишда энг асосий омил сизнингча нималардан иборат?

Жавоб. *Аслида ҳаётнинг ўзи турли-туман ғоялар курашидан, баҳсу мунозаралардан иборат.* Тараққиётнинг маъно-мазмуни, керак бўлса, фалсафаси ҳам шунда. Аммо *ҳамма гап ҳар қандай таҳдид ёки таҳлика олдида ваҳимага тушмасдан, ана шу кураш ва синовларга доимо тайёр туришда, огоҳ ва сергак бўлишда.*

Ўз мустақил фикрига эга бўлган, ўз кучига, ўзи танлаган йўлнинг тўғрилигига ишонган инсон доимо келажакка ишонч билан қарайди. У жамиятдаги фикрлар хилма-хиллигидан чўчимайди, балки замонавий билим ва фалсафий қарашларига, ҳаёт ҳақиқатига суянган ҳолда ҳар қандай ғаразли ният, таҳдид ва интилишларни фош қилишга қодир бўлади.

Албатта, мавжуд хавф-хатарлардан кўз юмиб бўлмайди, лекин менинг бир нарсадан кўнглим тўқ: *халқимиз тарихнинг катта-кичик синовларидан ҳамиша мардона ўтиб келган, ғаламис кимсаларнинг макру ҳийлаларига учмаган.*

Чунки халқ — бамисоли улуғ ва шарафли йўлдан илгарилаб бораётган улкан карвон. Уни йўлдан чалғитишга уринувчилар, пайт пойлаб орқасидан ҳамла қилувчилар ҳамиша бўлган, бундан кейин ҳам бўлиши мумкин. Карвон бехатар бўлмас, деган гап бежиз айтилмаган. Аммо *халқ карвонини ҳеч қандай куч ортга қайтаролмайди.*

Тарихга назар ташласак, бунинг кўп-кўп мисолларини кўришимиз мумкин.

Лоақал мустақилликнинг дастлабки йилларини эсланг. Ўша пайтда минбарга чиқиб олиб ҳаммага ақл ўргатмоқчи бўлган "доҳий"лар ҳавойи гаплар, қуруқ ваъдалар билан одамларнинг бошини қотиришга хўп уриниб кўрган эди. Лекин бундан бирон-бир натижа чиқдими? Бир-икки соддадил кишининг ишониб, қарсак чалганини айтмаса, уларнинг чиранишларидан ҳеч қандай самара бўлгани йўқ. Эҳтимол, уч-тўртта одамни йўлдан оғдириш мумкиндир, аммо бутун бир халқни алдаш мумкин эмас.

Халқ — ўзининг минг йиллик анъана ва тажрибалари, сўнмас хотираси ва буюк туйғулари билан яшаб келаётган қудратли куч. Ёлғонга, алдовга дуч келган пайтда унинг асрий қадриятлари, доимо уйғоқ виждони тилга киради, ноҳақликка, қабиҳликка қарши курашга даъват этади.

Ўзингиз ўйланг, ўз тарихининг энг мураккаб даврларида ҳам, истибдод чангалида қолган кунларида ҳам сохта гапларга ишонмаган, оёғида кишан бўлса-да, олға қараб интилган *халқимиз энди — эркинлигини қўлга киритган, ўзлигини англаб етган бир замонда аллақандай кимсаларга эргашиб яна жаҳолат ва қуллик тузоғига қайтадими?*

Шу жиҳатдан қараганда, мана шундай озод кунларда билиб-билмай йўлдан тойиб, яъни куппа-кундузи йўлини йўқотиб, ёт элларда чалинаётган ноғорага ўйнаб юрган айрим ёшларнинг кўзини очишда миллий мафкурамиз муҳим ўрин тутиши шубҳасиз. Чунки, *миллий мафкура — бу халқнинг, миллатнинг ўтда ёнмайдиган, сувда чўкмайдиган ўлмас эътиқодидир.*

Халқнинг шуурида ҳамиша, ҳар қандай шароитда ҳам буюк орзулар, эзгу ниятлар, келажакка, ёруғ кунларга ишонч яшаб келади. Ана шу ишонч бўлмаса маълум халқларнинг озодлик ва мустақиллик сари интилиши ва охир-оқибатда юксак тараққиётга эришиши мутлақо имконсиз бўларди.

Бизнинг эзгу интилишларимиз замирида ҳам ана шундай буюк ишонч бор. Аниқ мақсад йўлидаги бунёдкорлик ишларимиз амалий натижалар бера бошлаган, кўзлаган режаларимиз босқичма-босқич рўёбга чиқиб, дунё ҳамжамиятидан ўзимизга муносиб ўрин эгаллаб бораётган бугунги кунда халқимиз, миллатимиз қалбидаги ана шу ишонч ва эътиқод янада мустаҳкамланмоқда.

Шунинг учун мен шонли тарихига садоқат билан, бугунини қадрлаб, келажагига ишонч билан яшаётган халқимизнинг донишмандлиги ва матонатига, унинг мустаҳкам иймон-эътиқоди ва иродасига ишонаман. Бу олижаноб фазилатлар ҳар қандай мураккаб, қалтис синовлардан мардона ва ёруғ юз билан ўтишда биз учун беқиёс куч-қудрат манбаи бўлади.

(«FIDOKOR» газетасининг 8 июн сонидан олинди).

Саид Аҳмад — 80 ёшда

УМРНИНГ МУНАВВАР КУНЛАРИ

Севимли адибимиз Саид Аҳмад 80 ёшга тўлди. Одатда ижодкор одам бу ёшда ҳорғинроқ кўринади. Лекин Саид Аҳмадга келганда табиатнинг бу қонуни тескари ишлаётганга ўхшайди. Бунга амин бўлиш учун унинг сўнгги йилларда яратган асарларига бирров кўз ташлаш кифоя: ўз устозлари ва шогирдлари тўғрисида эълон қилинган ўнлаб катта-кичик мақолалар, хотиралар, эсселар, адабиёт ва ҳаёт тўғрисидаги ўйлар, суҳбатлар, «Ғилдирак», «Хандон писта» каби ҳажвий тўпламлар, «Йўқотганларим ва топганларим» деган юксак бадиият пардаларида ёзилган китоб... Айниқса, сўнгги бир-икки йил ичида, кўз тегмасин илоҳим, — Саид Аҳмад шундай очилдики, асти қўяверасиз. Кўп йиллардан бери «қамоқ мавзусида бирор нарса ёзинг, бошингиздан кечган фожеалардан одамлар бохабар бўлишсин» деб қистасак, Саид Аҳмад «Ёзолмайман, ўша машъум кунларни қайтадан ҳис этсам, юрагим кўтаролмайди» деб ёзишга кўнмасди. Мана, «Сароб», «Борса келмас дарвозаси», «Тақдир, тақдир, мунча шафқатсизсан» каби асарлар пайдо бўлди. Ҳеч иккиланмай айтиш мумкинки, улар адабиётимизда фавқулодда ҳодисадир. Шу пайтга қадар бизнинг адабиётимизда мустабидлик тузумининг даҳшатлари, ўша мудҳиш йилларда одамлар бошидан кечирган оғир фожеалар бу қадар катта бадиий куч билан очиб берилмаган эди. Уларни хотиржам ўқиш мумкин эмас, ҳар қандай бағри тош одам ҳам уларни ўқиганда ларзага тушади, кўнгли юмшаб, кўзига ёш келганини ўзи пайқамай қолади. Эҳтимол, адибнинг бундай бақувват асарлар ёзаётганининг ажабланадиган жойи йўқдир. Лекин ажабланадиган жойи бор — уларни саксон ёшга борган, сочлари оппоқ оқариб кетган, юзларини ажин тўрлари қоплаган, елкалари йиллар юкидан бироз мункайиб қолган, вақти-вақти билан каппалаб дори ичиб, юрак ўйноғини босадиган одам ёзган.

Ўз вақтида унинг адабиётга анча хизмати сингган. Шу хизматлари соясида у бугун ўзининг устози Абдулла Қаҳҳордан қолган боғида ариқ лабига сўрини қўйиб олиб, кўк чойни ичиб, роҳат қилиб ёнбошлаб ётганда ҳам унинг мушугини пишт дейишга бировнинг ҳадди сиғмас эди. Йўқ, бундай қилмади. Аксинча, енг шимариб, мислсиз ғайрат билан оқ қоғозга юрак дардларини тўкмоқда. Яна бунинг устига тиниб-тинчимаган адиб қанчадан қанча дала-даштларни, ўрмон-у тоғларни ортда қолдириб, бир эмас, икки уммондан ошиб ўтиб, Америкага бориб келгани-чи? Буларни эслаганда, саксон ёшли Саид Аҳмаднинг қайтадан яшараётганига, кучга тўлиб навқиронлашаётганига, фикри ҳар қачонгидан тиниқлашиб, қалами янада югурик бўлиб бораётганига ишонмай бўладими? Хўш, қаердан пайдо бўлди ундаги бу навқиронлик? Қандай қудрат унинг илҳом булоғининг кўзини очиб юборди? Ахир, Саид Аҳмад шу пайтга қадар 60 йил мобайнида ижод қилиб келган бўлса, шунинг 50 йилида дурустроқ рўшнолик кўрмай, қимтиниб, қисиниб яшаб келган эди-ку? Бу савол кўндаланг бўлганда, унинг машаққатли ҳаёт йўли, ижоди кўз ўнгимда гавдаланади. Саид Аҳмад тагли-зотли хонадондан чиққан эди. Унинг бобоси Дадахўжа дўма нафақат бадавлат одам бўлган, балки саводли, рус тилини яхши билган, думага сайланган, маърифатли одам бўлган. У ўз ёнидан пул сарфлаб Тошкентда иккита рус-тузем мактаби очган, унинг ўқитувчиларига маошни, талабаларга стипендияни ёнидан тўлаб турган. Отаси ҳам ўқимишли, ақлли, тадбиркор одам бўлган. Акаларини айтмайсизми! Адибнинг катта акаси Имомхон Ҳусанхўжаевни мен уч-тўрт марта кўрган ва у киши билан суҳбатлашган ҳам эдим. Имомхон ака институтда педагогикадан дарс берар ва жуда ҳам хушмуомала, ширинзабон, беозор одам эди. У кишини ҳам, оталари Ҳусанхўжани ҳам халқ душмани сифатида қамадилар. Саид Аҳмад отаси, бобоси билан мақтаниш у ёқда турсин, деярли бир умрга улар тўғрисида оғиз очишга қўрқиб яшади. Авжи ўқийдиган йилларда уни биронта ўқув юртига қабул қилишмади, тузукроқ ишга ҳам ўрнаша олмади. 1950 йилда ўзи қамалиб, 10 йилга кесилди. Оқланиб келгандан кейин эса то 90-йилларнинг бошига қадар ҳам у таъна-дашномлардан, маломатлардан, тазйиқ-у таъқиблардан қутулолмади. «... Кўксимда аламлар қалашиб ётибди, — деб айтган эди Саид Аҳмад бир суҳбатида. — Болалигим ўксиб ўтди. Отам, акам, ўзим «халқ душмани» бўлдик. Деярли бир умр бўйнимни қисиб, ўксиб яшадим. Оқланиб, қайтиб келганимдан кейин ҳам бахтим очилмади. Ёзувчилар уюшмасида бирон хайрли иш бўлса, рўйхатдан ўчиришарди. Мажлислардан бошимни эгиб чиқиб кетардим». Бундай ночор шароитда одам учун фақат имкон қолади — ишлаш, меҳнат қилиш. Ишлаганда ҳам шундай ишламоқ кераки, ёзган асаринг етук бўлсин, тирноқ тагидан кир қидирганларга баҳона бўлиб юрмасин. Саид Аҳмадни бахтдан қисган тақдир истеъдоддан қисмаган эди. У инсонни нозик ва теран тушуниш қобилиятига, унинг дунёсини ярқ этиб кўринадиган тарзда тасвирлаб бериш иқтидорига эга эди. Шунинг оқибати ўлароқ адибнинг «Чўл бургути», «Чўл шамоллари» деган ҳикоялар туркуми майдонга келди. Улар ўзбек ҳикоячилигини янги босқичга кўтарди, десак хато бўлмайди. Шундан сўнг «Уфқ» трилогияси яратилди. Ниҳоят, «Келинлар қўзғолони» комедияси... Қизиғи шундаки, буларнинг ҳаммаси авжи турғунлик йилларида ёзилган асарлар. У даврларда «Социалистик реализм» деганимиз роса гуркираб ўсиб турган, ҳукмрон мафкура ҳамма ёзувчиларни кишанбанд қилиб, тизгинлаб олган пайтлар эди. Лекин шунга қарамай, Саид Аҳмаднинг бу асарларида зан отнинг зўрлари қаршисида ялтоқланиш, сохта метод талабларига амал қилиб қаҳрамонларни сунъийлаштириш, ҳаётийлик ва ҳаққонийлик принципларидан чекиниш йўқ. Уларнинг ҳаммасида ҳам меҳнаткаш инсон бор бўйи билан, жамики дарду ҳасратлари, шодлигу қувончлари билан тасвирланган. Бироқ айрим адабиётчилар шунга қарамай бу асарларни камситиш йўлидан бордилар, ҳатто «Келинлар қўзғолони»да ҳам «теран фикр йўқ» деб даъво қилдилар. Ҳолбуки, ёзувчининг маҳорати ижтимоий муаммо ёхуд ғоявий фикр кетидан қувишда эмас, характерларнинг инсоний жозибасини бетакрор миллий рангларда оча билишда намоён бўлади. Бу асарлар айни шу жиҳати билан муҳим. Саид Аҳмаднинг зуваласи пишиқ экан — у ҳар қанча қийинчиликлар кўрган бўлмасин, у ер-бу ери лат еб, азият чеккан бўлмасин, шўро тегирмонидан бутун чиқди. Шу тариқа у етмиш ёшга тўлиб, етмиш бирга қадам қўйди. Шундагина, Саид Аҳмад учун ҳам ёруғ, мунаввар кунлар бошланди. 1991 йилнинг 31 август куни ўзбек халқи тарихидаги энг ёрқин, энг унутилмас кун бўлди. Шу куни Президент Ислом Каримов Ўзбекистон Республикасининг мустақиллигини эълон қилди. Бугун халқимиз юз йилдан ортиқ орзиқиб кутган бу улуғ кунни Саид Аҳмад кўзда қувонч ёшлари билан кутиб олди. Бу хабар Саид Аҳмадга нафақат буюк шодлик бахш этди, балки унга навқиронлик ҳам олиб келгандай бўлди. Негаки, адиб умрида, эҳтимол, биринчи марта ўлароқ, ўзининг юртига, халқига кераклигини ҳис қилди, бундан буён қаламидан тўкиладиган ҳис-туйғулар, фикрлар, ранглар, образлар жонажон юртининг манфаатларига хизмат қилишини, маданиятининг ривожига ҳисса бўлиб қўшилишини англади. Президентимиз иқтисодий-ижтимоий ислоҳотлар билан бирга, мустақилликнинг биринчи кунданоқ маънавият ва маърифат масалаларига алоҳида урғу бера бошлади. У мустақилликни мустаҳкамлаш йўлида, халқимизни улуғ ниятлар теварагига жипслаштириш йўлида ёзувчиларни ҳам енг шимариб меҳнат қилишга чорлади. Бу чақириққа биринчилардан бўлиб, енг шимариб майдонга тушган одам Саид Аҳмад бўлди. И.А.Каримов гап сотадиган эмас, чинакамига ишлайдиган ижодкорни, шон-шуҳратни эмас, «халқ манфаатини ўйлайдиган адиб»ни маъқул кўрадиган, уни ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлаб, рағбатлантирадиган одам экан. Булардан илҳомланган Саид Аҳмад, алп йигитдек куч-ғайрат билан ижод қилишга киришди.

1997 йилнинг бешинчи декабр куни И.А.Каримов бир қатор мукофотланганлар ичида Саид Аҳмадга ҳам «Буюк хизматлари учун» орденини топширди. Залда мен ҳам бор эдим.

Орден олиб юриб ўрганмаган Саид Аҳмад чуқур ҳаяжон ичида. Мана, у Президентнинг ёнига борди, И.А.Каримов унинг бўйнига орденни тақди, кейин, адибни қучиб, мукофот билан табриклади. Адиб нималардир деб жавоб берди. Унинг кўзларида қувонч ёшлари милтирарди. Кейин Саид Аҳмад Ўзбекистон Қаҳрамони бўлди.

Адиб ўшанда кўнглидан кечган туйғуларни қоғозга тушириб қўйган экан. Унинг «Таъзим» деб аталган ўйлари шундай якунланади:

«Ўзбекистоним! Жоним, жаҳоним! Мен сенинг ўғлингман. Буюр, она бўлиб буюр, ота бўлиб буюр! Жабҳаларга йўлла! Тоғлардан ошай, дарёлардан кечай, саҳроларни кезай! Буюр! Буюр!»

Умрингизнинг бу қутлуғ ёруғ кунларида ниятингиз ўзингизга йўлдош бўлсин, устоз!

Юзга киринг!

Озод ШАРАФИДДИНОВ.

БАҒИШЛОВ

Одамлар бор миллатнинг жони бўлиб яшайди,
Одамлар бор элининг шони бўлиб яшайди,
Одамлар бор бир қушнинг дони бўлиб яшайди,
Ватанга вафосини кўрсатолди Саид Аҳмад,
Элда эрдек яшашни ўргатолди Саид Аҳмад.

Ёлғизликни ўзига яраштириб яшади,
Изидаги шайтонни адаштириб яшади,
Ҳар зарра луқмасини ҳалолидан ошади,
Қариликнинг қудратин кўрсатолди Саид Аҳмад,
Садоқатда яшашни ўргатолди Саид Аҳмад.

Сургунларда сарғайган сабридан ситам ёғди,
Юртдошин ерга қўйиб бўзлади, мотам ёғди,
Саидаси саргардон кўзидан шабнам ёғди,
Кўз ёшида кулишни кўрсатолди Саид Аҳмад,
Қаноатда юришни ўргатолди Саид Аҳмад.

Йўқотгани, топгани бири-биридан азиз,
Нодираси ёдгори кўзин нуридан азиз,
Жисмингизда нима бор юрак қўридан азиз,
Саксонда юрак қўрин кўрсатолди Саид Аҳмад,
Ёзмаганга ёзишни ўргатолди Саид Аҳмад.

Ғафур Ғулом шаънини жондек асраб яшади,
Абдулланинг умрини Ҳақдан тилаб яшади,
Эркини, Ўткирини бошин силаб яшади,
Ўзи билган ўгитни ўргатолди Саид Аҳмад,
Устоз бўлиб яшашни кўрсатолди Саид Аҳмад.

Қадамининг қатига кулгу сочиб яшади,
Қаҳҳорнинг эшигини нурдек очиб яшади,
Дастурхонин ҳар кимга гулдек очиб яшади,
Ошни дамлаб ошашни кўрсатолди Саид Аҳмад,
Ўзбекона яшашни ўргатолди Саид Аҳмад.

Маҳмуд ТОИРОВ.

ЭЛНИНГ СУЮКЛИ АДИБИ

Яқинда бир гуруҳ ижодкор ва олимлар Фарғона водийсида бўлдик. Қаерга бормайлик, қайси даврада бўлмайлик, кексаю ёш, эркагу аёллар устоз адиб Саид Аҳмаднинг атрофини ўраб олар, қўлларини қисиб, ҳорғин юзларини силар, шундай улуғ адибни тавоф қилгани учун боши осмонга етгудек бўлаётгани кўриниб турар эди...

Саид Аҳмад аканинг ўнлаб шогирдларидан бири сифатида устозим билан гўзал юртимизнинг қанчадан-қанча вилоят, шаҳар, туманларида бўлганман. Ва ҳар сафар, бундан ўттиз йил аввал ҳам, бугун ҳам айнан шундай манзарани — бу улкан адиб минглаб, миллионлаб китобхонларнинг қадрдонига айланиб қолганини кўрганман.

Савол туғилади. Нега шундай? Албатта, бунинг сабаблари кўп. Энг аввало, Саид Аҳмад асарлари ниҳоятда ҳаётий, ниҳоятда табиий. Бироқ гап фақат бунда эмас. Назаримда, адиб асарларини суюкли китобларга айлантирган тағин бир сабаб — улардаги миллий ранг ва оҳангларнинг кучлилиги бўлса керак. Устознинг китобларини ўқиган одам қайсидир нуқталарида Қодирий домланинг бетакрор тилини эслайди. «Уфқ» трилогиясининг «Ҳижрон кунлари» романи шундай жумла билан бошланади: «Чаросга ранг кириб қолди». Бошқа ёзувчи бўлса, дейлик, «Узум пишиб қолди», «Чарос қизариб қолди», «Чарос пиша бошлади» ва ҳоказолар деб ёзиши мумкин эди. Саид Аҳмад эса соф ўзбекча бир жумла билан ўта аниқ манзарани тасвирлаган: «Чаросга ранг кириб қолди».

Саид Аҳмад асарларида Ўзбекистон қуёшининг тафтини сезасиз, ўлкамиз тупроғининг ҳиди димоғингизга урилади. «Девор-тошлардан лип-лип аланга чиқади. Қушларнинг ҳам овози тинган. Қизиган тупроққа бағрини бериб ётган мусича эриниб кукувлайди. Пахса деворга чапланган қовун уруғини ари талайди. Устига офтоб келиб қолган сигир орқага тисарилиб, арқонни узмоқчи бўлади...»

Ўзбекистоннинг ёзини бундан аниқроқ тасвирлаш қийин. Адиб асарларини ўқисангиз ҳандалак бўйини, ҳусайни узум мазасини туйиб тургандек, турфа хил гуллар рангини кўраётгандек бўласиз...

Бироқ менимча, Саид Аҳмадни миллионлаб хонадонларга қадрдон қилиб қўйган сабаб фақат шунинг ўзи эмас. Гап шундаки, Саид Аҳмад ака ўзбекнинг ўзига хос жиҳатларини, ўзбек характерини шу қадар маҳорат билан яратганки, қойил қолмай илож йўқ.

Яна ўша «Уфқ» трилогиясини варақланг. Ғалати манзараларни кўрасиз. Азизхон — мард, ёвқур ва гоҳо ўз туйғуларининг қулига айланиб қоладиган йигит. Суйган қизи Лутфинисани узатишаётганда тўйхонага бостириб кириб, келинни обқочиб кетади. Бу — ўзбекчиликка хос «қаҳрамонлик» эмас. Китобхон ҳарчанд Азизхонга хайрихоҳ бўлмасин, кўнглининг бир чеккасида ундан ранжийди... Хўп, бўлар иш бўлди. Азиз севган қизини обқочиб кетди... Кейин-чи? Кейин... Азизхон Лутфиниса билан қанча саргардон бўлади, тоғу тошларда, бегона қишлоқларда юради. Канал қурилишида ишлайди... Ва бирон марта суйган қизининг билагидан ушламайди... Нега шундай?

Сабаби шуки, у ўзбек! Унда шарқона одоб бор. Имон бор. Номус бор! У никоҳ ўқитмасдан туриб бировнинг қизига тегинишни ўзи учун ор деб билади! Саид Аҳмад асарларини эл ўртасида суюкли қилган сабаблардан бири шу эмасмикин?

«Уфқ»да яна бир кимса бор: Иноят оқсоқол. Одамлар уни «Жиноят оқсоқол» дейди. Чиндан ҳам унинг турган-битгани — жиноят. Урушнинг оғир йилларида бошқаларнинг қонини сўриб, бойлик топишга уринади. Катта фарзандининг ўлик-тириклигини аниқламай туриб, келинни кичик ўғлига никоҳлаб бериш тараддудига тушади. Мақсад, неча йиллаб «қийналиб» топган мол-дунёни сақлаб қолиш... Хуллас, пасткаш бир кимса... Кунлардан бир куни шу кимса мелисанинг қўлига тушиб қолади. Жиноят устида. Иноят ялиниб кўради, ёлбориб кўради... Охир айтади. «Мени қўйиб юборсанг, дуо қиламан. Қамасанг, қарғайман. Ёмон қарғайман. Боланг ўлсин, дейман!».

Мелисанинг бир ўғли урушда ҳалок бўлган. Кўзининг нури — яна биттаю битта ўғилчаси бор. Дунёда шу боладан бошқа илинжи йўқ... Охири у сўкиб-сўкиб, Иноят оқсоқолни қўйиб юборади... Агар бошқа миллат вакили бўлса, Иноят оқсоқолдек каззобга сенинг ўзинг киму, қарғишинг нима бўларди, деб, уни қамаб қўйиши тайин эди. Аммо ўзбек мелисаси бундай қилолмайди. У болажонли, яккаю ягона ўғлининг қарғишга учрашини хоҳламайди ва китобхон ҳам унинг ҳолатини тўғри тушунади...

Яна бир асар — Саид Аҳмад номини юртимиздан олис-олисларга олиб кетган «Келинлар қўзғолони» комедиясини олиб кўрайлик. Фармон бибининг болалари бири прокурор, бири дўхтир, бири буғалтир, тағин бири бошқа соҳанинг каттакони. Устига-устак, ҳаммасининг оиласи, бола-чақаси бор... Шунақа кап-катта одамлар анчайин қариб қолган, анчайин чаласавод кампирдан нега қўрқади? Нимасидан қўрқади? Нега кампирнинг гапи оғзидан чиқмай туриб, ўғилларию келинлари «хўп бўлади, ойижон!» деб туради?

Гап шундаки, Фармон бибининг ўғиллари, келинлари — ўзбек. Улар кампирдан қўрқмайди, аммо чуқур ҳурмат қилади. Андиша қилади.

Саид Аҳмад ижодидан бунақа мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Аслида адибнинг минглаб оилаларга кириб боргани, чет элларда ҳам машҳур бўлиб кетганининг сабабларидан бири шу бўлса ажаб эмас.

Собиқ шўро замони бўлганида Саид Аҳмад шунчалик катта эҳтиром қозонармиди?

Билмадим-ов... Албатта, ҳадеб кечаги кундан нолийвериш инсофдан эмас. Лекин, менимча, ўша замон бўлса, С.Аҳмад деган адиб, ҳар қалай чеккароққа суриб қўйилган бўлар эди. Негаки, у паллада «жонажон» компартияни ким «тобига келтириб улуғласа» ўша ҳурмат қозонар эди. Саид Аҳмад эса партияни эмас, Инсонни тасвирлади. (Аслида ижодкорнинг бош вазифаси ҳам шу).

Ўзбекистон Истиқлолига кўз тегмасин. Куни кеча Шаҳидлар хотирасини абадийлаштиришга бағишланган улкан маросимда Юртбошимиз Қодирий, Чўлпон, Фитрат каби адиблар номини эслади... Ғафур Ғулом, Ойбек, Абдулла Қаҳҳор, Зулфия сингари алломаларга бағишланган хотира кечалари, бугун атоқли адиб Саид Аҳмад таваллудининг 80 йиллиги бу қадар кенг нишонланаётгани Мустақиллигимиз меваси эмасми? Шу кунларга етганимизга шукроналар қилсак тўғри бўлади.

* * *

Бошида айтганимдек, устозим билан азиз юртимизнинг кўп жойларида бўлганман. Саид Аҳмад қаерга бормасин, ҳамиша ҳаммага қувонч, кулгу, яхши кайфият ато этган. Сафар таассуротларидан бири — «Шумлик» туркумидаги ҳангомани устозимга яна бир эслатиб қўйгим келди.

Ишонаверинг, бу — бўлган воқеа.

БЕҲИ

Наманганлик шоир Ҳабиб Саъдулла билан ишхонада суҳбатлашиб ўтирсак, Саид Аҳмад ака қўнғироқ қилиб қолди. Ҳабибжон келганини эшитиб, боғига таклиф этди.

— Бир соатда етиб келларинг. Ош дамлаб қўяман.

Борсак, чиндан ҳам ош дамланган экан.

— Беҳиям солдим, — деди устоз мақтаниб. — Есанг, оғзингда эриб кетади. Жонивор, ўзиям бошини еб мева солти-да бу йил!

Дачада беҳи борлиги эсимга тушиб, гапни айлантирдим:

— Қоронғи тушиб кетяпти. Кеч қолсам, уйимдагилар хавотир олмасмикин?

Саид Аҳмад ака жўяли маслаҳат берди:

— Ана телефон! Қўнғироқ қил. Меникида ўтирганингни айт. Ош бўляпти, де.

— Тўғри-ку, — дедим «маъюс тортиб». — Уйдагилар сизнинг дачангизда ўтирганимга ишонади. Ош бўлаётганигаям ишонади. Аммо устоз ошига беҳи солибдилар, дачадаги беҳи «бошини еб» мева қилти, десам, барибир ишонмайди-да!

— Оббо! Ҳар келганингда бир нима юлиб кетмасанг кўнглинг жойига тушмайди-а! — Саид Аҳмад ака шундай деб ўрнидан турди. Аллақаердан салафан қопчиқ топиб чиқди. — Сен Ҳабиб билан чой ичиб ўтиргин, хўпми! — деди боғ томон юриб. — Қоронғи тушмасидан сенга ўзим беҳи узиб бераман.

Бунақа «меҳрибонлик» бежиз эмаслигини билиб секин кетидан бордим. Қарасам, битта беҳини шохдан узаяпти-да, иккитасини ердан олиб қопчиққа солаяпти. Ириганроқ, заҳа еганроқ...

— Устоз! — дедим икки қўлимни кўксимга қўйиб. — Одамни хижолат қилманг, устоз! Шу беҳи сабилни ўзим узақолай!

Саид Аҳмад ака кескин бош чайқади.

— Йў-йў-йў, сен уринма! Менинг қўлим чанг бўлишга бўлди. Қара, кўйлагинг ҳам оппоққина экан.

— Сизнинг табаррук қўлингиз чанг бўлгунча менинг кўйлагим йиртилиб, дабдала бўлиб кетгани яхшимасми! — дедиму энг сархил беҳиларни узиб халтага солавердим.

Қопчиқ тўлаверган сайин, оқсоқолнинг пешонаси сандалга тушган махсидай тиришиб кетаётганини кўриб гапни чалғитдим:

— Устоз! Анави тепа шохдаги беҳини қаранг! Нақ Носир Фозиловнинг калласига ўхшайди-я! Нарвон қаёқда эди?

— Сен тополмайсан. Ўзим опкеламан! — Саид Аҳмад ака шахдам қадам босиб нари кетди.

Шохга тармашиб яна учтўртта беҳи узган эдим, ёнбош томондан устознинг овози келди.

— Жа-а қийналиб кетдинг-а, болам...

Мундай қарасам, Саид Аҳмад ака занглаб кетган каттакон арани қўлтиқлаб турибди.

— Ушла! — деди арранинг бир дастасини менга узатиб. — Бир томондан сен торт, бир томондан мен тортай... Сенам қутуласан, менам қутуламан, беҳиям қутулади!

Ўткир ҲОШИМОВ.

ЯЛПИЗ ҲИДИ

Саид АҲМАД,
Ўзбекистон Қаҳрамони

Купе эшигини очишим билан оғзига сўрғич кийгизилган сут тўла шишани кафтлари орасига олиб иситиб ўтирган хотинни кўрдиму нима қилишимни билмай, туриб қолдим.

Хотин ҳам аввал эсанкираб, кейин майингина кулиб қўйди. Унинг бу хил, ҳар қандай эркак қонини кўпиртирадиган шайтон кулгисини илгари ҳам бир кўрган эдим. Танимдан сон-саноқсиз чумоли ўрмалагандек, ғалати сесканиш билан чамадончамни ўриндиққа қўйдиму яна хотинга қарадим. Унинг тиззасида йўргакланган бола. Поезд ғилдирагининг товушига қулоқ солиб, нималарнидир ўйлаётганга ўхшарди. У менга қарамай қўлидаги сут тўла шишани столчага қўйди-да, болани тиззасидан олиб, ёнига авайлаб ётқизди. Ҳамма ёқни ялпиз ҳиди тутиб кетди.

У ёқ-бу ёққа қарадим. Дарҳақиқат, столчада бир даста чўл ялпизи ётарди. Нима қилишимни, нима дейишимни билмайман. Хотин ҳам бетимга қараёлмайди. Назаримда, бу хотиннинг бутун вужуди сирга, кўзлари сеҳрга тўла эди.

... Мен у билан бурноғи йили саратон кунларининг бирида автобусда учрашган эдим. Бувайдадан автобусга чиққанимда ёнимда бир жувон ўтирарди. Сал йўл юришимиз билан иссиққина нафас бўйнимга урилгандек бўлди. Йўқ, нафас эмас, атиргулнинг бағридан чиқадиган аллақандай беғубор ҳид эди у. Қарасам, ёнимда ўтирган хотин елкамга бошини қўйиб, ухлаб қопти. Қўлидаги шоҳи тугунчаси оёғим тагига тушибди. Бир қўлимни аранг чўзиб тугунчани ердан олдиму уни уйғотиб юбормаслик учун қимирламай ўтиравердим. Автобус бир силкинди. Хотиннинг боши сирғаниб кўкрагимга тушди. Ўримга илинмай қолган соч толалари томоғим тагига келиб қолди. Шунда димоғимга ялпиз иси урилди. Хотиннинг қулоғида сўлиб қолган ялпиз шохини кўриб қолдим.

Кўпчилик ўртасида бегона аёл кўкрагимга бош қўйиб кетишидан хижолат тортиб, уни уйғотмоқчи бўлдим. Аввалига йўталиб кўрдим. У уйғонмади. Секин қулоғига пичирладим.

– Кўзингизни очинг, яхши эмас.

Хотин кўзини очмади, ингради. Ичидан аламли бир нидо чиққандек бўлди. Бахмалдек юмшоқ лаблари аранг қимирлади-ю, сув, дея олди, холос.

Энди билдим. Хотин беҳуш бўлиб қолган экан. Орқамда ўтирган чол дашном берди.

– Ука, келинни пастга олиб тушинг, кўнгли беҳузур бўлаётганга ўхшайди.

Ўйланмаган бўйдоқ эдим. Бу гап қулоғимга ҳам ғалати, ҳам аллақандай хуш ёқадиган бўлиб эшитилди.

Бу гап ён-веримдагиларнинг қулоғига етиб, бирпасда автобус ичи шивир-шивир бўлиб қолди. Кимдир тез кетаётган автобусда чайқала-чайқала олдинга интилди-ю, энгашиб шофёрга нимадир деди. Автобус тўхтади.

– Ука, келинни иссиқ кунда қийнаб қўйибсиз. Пастга тушиб, сув бўйида пича дам олиб ўтиринг. Келаси автобусда етиб оларсизлар.

Нима бўлаётганини билмасдим. Ҳамманинг кўзи менда. Беихтиёр хотинни суяб пастга олиб тушарканман, қулоғимга бир гап чалиниб қолди:

– Эрининг бедаволигини қаранг, ўзи ойдеккина экан, дарди борга ўхшайди. Эри ўлгур мунча лапашанг бўлмаса.

Ҳамма ёғимдан тер чиқиб кетди. Бу менинг хотиним эмас, сизларга ўхшаган оддий йўловчиман, деб бақириб юборгим келди. Аммо елкамга осилган нозик қўллар бунга монелик қилаётгандек индаёлмасдим.

Автобус мени мутлақо нотаниш, лекинига қараганнинг кўзини куйдирадиган ҳусни бир жаҳон аёл билан йўлга ташлаб кетди.

Саратон осмондан олов пуркаб турибди. Учкўприк йўлидаги толларни биласиз. Охири кўринмайдиган асфальт йўл худди поёни йўқ соябон аравага ўхшайди. Ҳавонинг димлигидан тол барглари ҳам қимирламасди. Белбоғимни ечиб, ариқ бўйидаги чим устига ёздиму, уни ўтқаздим.

Хотин эшитилар-эшитилмас деди:

– Нафас ололмаётибман. Шабадароқ жойга олиб боринг.

Бу ташвишни ўзимга қаёқдан орттирдим, дедиму малол келгандек унинг оппоқ билакларидан ушлаб турғиздим-да, бир қўлимни белидан ўтказиб (бошқа иложим ҳам йўқ эди), сув ёқалаб олиб кетдим.

Атроф жим-жит. На қуш учади, на одам ўтади. Бўй баравар қамишлар қилт этмайди. Ялангликроқ жойга келиб тўхтадик. Хотин сал ўзига келди.

– Вое, кўкрагимга шамол тегди-я!

Унинг тилга киришидан севиниб кетиб, аста ўтқаздим. Аммо у ҳали ҳам астойдил ўзига келмаган эди. Оёқларини сал букиб, тиззамга бош қўйиб, ярим очиқ кўзларини сўнгсиз осмонга тиканича қимирламасди. Киши билмас унга қарайман. Киприк демаган қора духобанинг ўзи. Айниқса чиннидек оппоқ юзида янада қорайиб турарди. Қоши тўмтоқроқ. Оралиғидаги билинар-билинмас ўсма изи, иягидаги тариқдек холи, бўйнида қимирламай туриб қолган тер томчилари бемалол кўриниб турарди. Ич-ичимдан, бу бахт қайдан келди, деб қўяман.

Аёлнинг қўли қимирлади. Гиёҳларни тимирскилаб, бирини узди. Бу чўл ялпизи эди. Уни димоғига олиб борди-да, бир ҳидлаб менга узатди. Ҳидладим. Ана шундагина мен бахтни эмас, бахт мени топганига ишондим. Бутун олам ялпиз ҳидига тўлиб кетди. Бир-биримизга тикиламиз. Аммо на ундан, на мендан садо чиқади. Бир-биримиз билан кўзларимиз гаплашаётганга ўхшарди. Унинг кўзларини кўрмагансиз. Ҳали ҳеч бир инсон боласи бунақа кўзни кўрмаган.

Кўзларимиз гаплашарди.

Билмадим, шу алфозда қанча вақт ўтирдик. Ҳар қалай, подадан моллар қайтаётган маҳал эди. Бузоқларнинг аянчли маъраши қулоғимга эшитилгандек бўлди.

Нима бўлди-ю, хотин сапчиб ўрнидан туриб кетди. Тугунини қўлига олди.

Энди унинг қошлари чимирилган, қилмишидан аламзададек кўринарди. Биламан, беҳушлик бегона кишининг тиззасига бош қўйишга мажбур қилганидан қаттиқ изтироб чекяпти. У кимнингдир хотини. Бу беҳушлик уни не кунларга бошлаши мумкин. Аммо у менинг унақа бемаъни кишилардан эмаслигимни билганда эди, бу хил хаёлларга бормасди. Бола бўлиб номард хаёлларга бормаганман. Шайтоннинг сўзига кирмаганман. Буни хотин билмасди. Кўзида қўрқинч ва андиша олови ёняпти.

Кетдик. Тол тагида автобус кутяпмиз. У бетимга қарамайди. Қовоғи солиқ. Унга ҳатто жаҳл ҳам ярашарди. Ҳар зардали қарашида вужудим ўртаниб кетарди.

Автобус келганда пиллапояга оёқ қўяр экан, яна бир марта қаради. Бу қарашда мени эрмак қилишми, раҳмат айтишми – билиб бўлмайдиган бир ифода бор эди.

У кетди.

Ҳали-ҳали бу қарашнинг маъносига етолмадим. Бугун вагон купесида унга яна дуч келдим. У яна кулди. Бу майин кулгуси мени яна хаёлга солди. Нега кулади? Эрмак қиляптими?

Проводник иккаламизга ҳам бир стакандан чой келтириб қўйди. У стакандан чой ҳўплай туриб, вагон силкинишидан қалқиб кетдими, куламан деб шундай қилдими, ҳар қалай, атлас кўйлагига чой тўкилди. Менга қаради.

– Эслаб ҳали ҳам кулиб юргандирсиз?

Бу гапнинг маъносига етдим.

Яна жим кетдик. Деразадан боғлар ўтяпти. Симёғочлар бир-бирини қувяпти. Икковимиз ўтмиш хаёллари билан бандмиз. Охири сабрим чидамай сўрадим.

– Энди тузалиб кетдингизми?

– Ҳа, тузалиб кетдим. Бунинг учун сизга раҳмат айтишим керак эди. Ҳали ҳам бўлса айтиб қўйиш – қиёмат қарзим. Раҳмат. Виждонли йигит экансиз. Биласизми? – у менга бир оз тикилиб турди-да, кулимсираб қўйди. – Сиз ўшанда бахтингизни йўқотгансиз.

Ҳайрон бўлдим. Унга савол назари билан боқдим.

– Билмадим, – деди у кўзларини ерга қадаб. – Балки адашаётгандирман. Эҳтимол, бир фалокатдан қутулгандирсиз? Эҳтимол, мен бахтимни топгандирман? Эҳтимол, бахтимни йўқотгандирман? Билмайман. Ҳар қалай, ўшанда ё мен синовдан ўтдим, ё сиз синовдан ўтдингиз. Ўша пайтда мен одам боласига ишонмас эдим. Тасодифдан ўргилайки, ўшанда сизга йўлиқдим. Агар бошқа кишининг қўлига тушганимда бир умр виждон азобида қолиб кетармидим...

Хотиннинг кўзи жиққа ёшга тўлди. Бир киприк қоқса, оппоқ юзларини ёш ювиб кетади. Аммо у киприк қоқмади. Сўнгсиз қора кечаларни бағрига сиғдирган бахмал кўзлар бу ёшларни шимиб кетгандек бўлди.

Энди у кўз ёшсиз, унсиз йиғларди.

У яна тилга кирди. У гапирарди-ю, овози титрарди.

– Болам ҳурмати, ишонинг, мен ўша куни ёмон ният билан кўчага чиққандим. Мени сиз ўлимдан қутқардингиз. Қаттиқ алам ўтган эди ўшанда.

Унинг тушуниб бўлмайдиган гаплари яна ҳайрон қилиб қўйди мени.

– Ҳайрон бўлманг. Хотин киши қаттиқ ўч олади. Сиз эркаклар аёл зотининг иродаси бўш бўлади, ҳар қандай хўрликка чидайверади, деб ўйлайсиз. Йўқ, асло унақа эмас. Мен ҳам эримдан ўч олмоқчи эдим.

Хотин дераза тарафга қараб жим бўлиб қолди. Поезд катта бир кўприк устидан гувиллаб ўтиб кетди. Сал нарироқ бориб гудок берди. Йўл пастлашаётганидан купе эшиги сирғаниб очилиб кетди. Ўрнимдан туриб беркитиб қўйдим. Хотин яна ўгирилди.

– Биласизми, ўртада ҳурмат, андиша бўлмаса, эр-хотинлик уй зиндон бўлади. Айниқса, орага хиёнат ораласа тамом.

У ҳам алам, ҳам изтироб билан менга икки йилдан бери жумбоқ бўлиб, хаёлимни банд қилиб юрган сирни оча бошлади.

– Эримни яхши кўриб текканман, чиройли йигит эди. Кўп қизларни куйдирган. Унча-мунча ўртача қизларга қайрилиб ҳам қарамасди. Эрталаб уйдан чиқиб кетаётганда орқасидан томоша қилиб қолардим. Кечқурунлари икки кўзим кўчада эди. У эшикдан уйга офтобга ўхшаб кириб келарди.

Ана шундоқ эр менга хиёнат қилди. Жазман орттирди. Биласизми, севган кишинг, дунёда ягона бахтим деб билган кишинг хиёнат қилса чидаб бўладими? Ахир бутун умримни унга бағишлаган бўлсаму, келажак бахтимни усиз тасаввур қилолмасаму, менга хиёнат қилса. Бунга чидаб бўлармиди. Лекин бутун кучимни, бутун сабримни бир жойга жамлаб чидадим. Уни инсофга чақирдим. Бўлмади. Ҳису ҳирсларимни оёқ ости қилган киши олдида кўз ёши тўкишга ғурурим йўл бермади. Бундай қилолмасдим ҳам. Унинг жазмани олдига бориб, эримни тинч қўй дейишга ҳам ғурурим йўл бермади.

Бутун вужудимни ўч олиш ҳисси қамраб олди. Ўзимни ўлдирмоқчи бўлдим. Майли, шу ўлимим билан уни виждон азобига ташлаб кетаман, бу доғ уни ўла-ўлгунча қийнасин, дедим.

Шу ният билан уйдан чиқдим. Йўлда кета туриб ҳар хил хаёлларга бораман. Нимани ўйласам ҳам, эримдан қасос олишга бориб тақалар эди. Ана шунда сиз пайдо бўлдингиз. Бўлмаса, билмадим нима бўларди. Қабримдан шу пайтгача икки марта гиёҳ кўкариб чиқармиди.

У юзларини икки қўли билан тўсиб, ўксиб йиғлаб юборди. Уни юпатишга сўз тополмасдим.

Хотин инграган товушда деди:

– Кечиринг. Сиздан умр бўйи миннатдор бўлиб яшайман. Хотинингиз қандоқ бахтли экан, – унинг бу гаплари жуда узоқдан эшитилаётганга ўхшарди. Жаҳл билан унинг кўзларига қарадим. Энди у кўзларда андиша излари йўқ эди. Аллақандай нур порлаб турарди.

– Қайси бахтли қиз экан у сизни севган. Бу гапларимга ҳайрон бўлманг. Мен энг аввал вафодор одамни, номусли одамни бахтли дейман. Бахт тушунчасини ўйлаганимда даставвал номус, вафо кўринади. Мана шу икки нарса бўлмаса дўст дўстнинг, эр хотиннинг, хотин эрнинг кўзини ўяди. Агар мен шоир бўлсам, ёзувчи бўлсам, вафо ҳақида, инсон номуси ҳақида китоб ёзиб чарчамасдим.

Бу хотиннинг гаплари мени ўйлантириб қўйди. Унинг бу гаплари чин ҳақиқат эди. Инсонни жасоратга, хайрли ишларга етаклайдиган шу эмасми!

У кичкина разъездда тушиб кетди. Кўнглида тугилиб ётган армонни тўкиб, бағрини эзиб ётган тошни ташлаб, қушдек енгил бўлиб манзилда тушиб қолган эди.

Купега қайтиб кирдим.

Столча устида сўлиган ялпиз ётарди. Олиб ҳидладим.

Ана шундан бери қайда ялпиз кўрсам, кекса толлар соя ташлаган Бувайда йўлларини эслайман. Бу йўллар менга бир нопок эр жабрини тортган, шу жабр-алам уни қасосга етаклаган, дилбару қайсар, бир сўзли жувонни эслатади.

У эрини ташлаб кетдимикин? Ташлаб кетгандир. Ундан қасос олдимикин? Ташлаб кетишдан ортиқ қасос бўлмайдику!

Ялпиз ҳиди менга ана шуларни эслатиб қўйди.

Фарғона.

ОЛДИНДА — ИМТИҲОНЛАР

Тошкент Олий ҳарбий билим юртининг битирувчи курсантлари кеча дала машқларидан қайтишди. Бу машқлар тоғ шароитида тактик тайёргарлик бўйича таълимнинг якунловчи босқичи бўлди.

— Далада ўқув-машқларининг асосий мақсади оғир тоғ шароитида чегара бўйи қидирувини ташкил этиш ва амалга ошириш бўйича курсантларимизнинг амалий кўникмаларини пишиқтиришдан иборат эди, — дейди кафедранинг катта ўқитувчиси майор Г.Илёсов. — Машғулотлар Д.Отажонов, Р.Маматқулов, А.Головен каби офицерлар раҳбарлиги остида ўтди. Курсантлар чегара қидирув гуруҳи таркибида хилма-хил топшириқларни бажаришди.

Ўқув машқлари жараёнида лейтенант А.Головин, сержант А.Боймирзаев, курсантлардан А.Ризаев билан И.Резенкодан иборат қидирув гуруҳи тўрт нотаниш шахс билан юзма-юз учрашди. Улар ушланиб, суриштирилганида ёнларида ҳеч қандай ҳужжатлари йўқлиги маълум бўлди. Гаплари ҳам пойма-пой эди. Улар тоғда, чегара яқинида нима иш билан шуғуланишганлигини текшириш давом этмоқда.

Сув тўсиқларини ўтиш курсантлар жисмоний етуклиги ва матонатининг ҳақиқий синови бўлди. Жисмоний тайёргарлик кафедраси ўқитувчиси Ю.Кожухин турли кечувлар ясашди ва тоғ дарёларидан ўтишди.

Дала машқлари якунини чиқариш чоғида қўмондон катта сержант М.Ушаков, курсантлардан С.Исоқов, А.Ризаев, И.Холназаровларнинг ғайрат-шижоати ва уқувини алоҳида таъкидлади.

— Дала машқлари битирувчиларимиз қўшинлардаги турли шароитларда хизмат вазифаларини бажариш учун етарли тайёргарликка эга эканликларини кўрсатди, — деди курсант бўлинмаси командири майор Х.Тўрахонов.

Ҳозирда курсантлар давлат имтиҳонларига тайёрланишмоқда.

Шоёнбек КАРИМБОЕВ.

Мардлар қўриқлайди Ватанни!

МАРОҚЛИ ДАМ — ХИЗМАТГА ҲАМДАМ

Ёшлар тарбиясида маданий ва маънавий қадриятларни ўрганиш, Ватанга муҳаббат, она-юрт учун қалбларга ғурур туйғуларини сингдириш муҳим ўрин эгаллайди. Шу боис бизнинг чегара қисмимизда аскарларнинг маънавий, ахлоқий тарбиясига катта аҳамият берилаётир. Аскарларда ватанпарварлик туйғуларини ривожлантириш йўлида ҳар хил тадбирлар ўтказилмоқда. Буюк бобокалонимиз Амир Темурнинг ҳаёти ва фаолиятига бағишланган адабий-маънавий кеча фикримизнинг далилидир.

Пухта тайёргарлик кўрган аскарлар «Шоҳрухнинг туғилиши», «Амир Темурнинг Қарши хонлигини забт этиши», «Франция қироли ва элчиси», «Амир Темур ва Саодат Қутвол» саҳналарини намойиш этишди. Кичик сержант Шербек Махамбетов, оддий аскарлар Фазлиддин Даминов, Рустам Орипов, Сирожиддин Усмоновлар бу саҳна кўринишларини маҳорат билан ижро этишди.

Оддий аскар Одилжон Сувонкулов «Амир Темур» қўшиғини маромига етказиб куйлади. Амир Темур давлатчилиги, ҳаёти ва фаолиятига доир блиц-турнир саволларига оддий аскарлар Исмат Солиев, Иброҳим Аширқулов, Олим Сулаймонов, Шербек Шомуродовлар мукаммал жавоб беришди. Тарих фанлари номзоди, доцент Эшболта Қодиров аскарларнинг билим даражасини юқори баҳолади.

Қисм аскарлари иккинчи жаҳон уруши қатнашчилари, заҳирадаги подполковник Н. Дьяконов ва Н. Пахомов билан учрашишди. Фахрийлар ёшларга урушда халқимизнинг кўрсатган матонати ҳақида сўзлаб беришди. Аскарлар театри «Мотамсаро она» саҳнасини намойиш этди. Бу унутилмас кеча аскарларнинг фахрийлар билан суратга тушиши ва чойхонада бир пиёла чой устида суҳбати билан якунланди. Катта лейтенант Татьяна Медведева, старшина Б. Тожибоев ва кичик сержант И.Италмазовлар бу тадбирларни ўтказишда катта ташкилотчилик ишларини амалга оширишди. Ҳозирги кунда қисмимизда «Аскарлар қўшиғи» кўрик-танловига тайёргарлик кўрилмоқда.

Дилбар ЭРГАШЕВА.

СУРАТДА: оддий аскар О. Сувонкулов қўшиқ ижро этмоқда.

ТРИМОЛ

БОШ ОҒРИҒИ, МИГРЕНЬ, НЕВРАЛГИЯ, ТИШ ОҒРИҒИ, ШАМОЛЛАШ (ЮҚОРИ ТЕМПЕРАТУРА БИЛАН)

ҳар куни

ДОРИХОНАЛАРДАН СЎРАНГ

Саволлар бўйича: СП «Сурхан Аджанта ЛТД», Т.Шевченко к., 54. 56-75-89, 56-75-84 телефонлари орқали мурожаат қилинг.

2865

ТОЛИҚИШ СЕЗАЯПСИЗМИ?

ХАР КУНИ ҚАБУЛ ҚИЛИНГ

ТРИДЦАТЬ ПЛЮС

Атиги 2 дона капсула, ўзингизни кун бўйи бардам ҳис қиласиз.

ХАЙР ТОЛИҚИШ, ЯШАСИН БАҲОР!

2750

ЁШЛАР ВА АТРОФ — МУҲИТ

Ҳозирги кунда экологик муаммоларнинг ечими борасида сезиларли саъй-ҳаракатлар қилинмоқда. Лекин шунга қарамасдан мамлакатимизда ер, сув, ҳаво заҳиралари, ноёб табиат манзаралари, ғорлар, шаршаралар, кўллар ифлосланиб, йўқолиб кетмоқда. Бугунги кунга келиб Ўзбекистонда 161 та дарахт тури, 163 та қушлар тури йўқолиб кетди. Ҳайвонот ва ўсимлик дунёсини асраб-авайлаш, ёшларимиз онгида экологик маданиятни шакллантириш бугунги кунимизнинг муҳим ва долзарб муаммосидир.

Шу муносабат билан куни кеча республика «Камолот» ва «Экосан» жамғармалари ҳамкорлигида экология муаммоларига бағишланган «Ёшлар ва атроф-муҳит» мавзуида халқаро анжуман бўлиб ўтди. Ёшларимиз эътиборига экологик маданиятни шакллантиришга хизмат қиладиган янги дастурни ишлаб чиқиш ва туман, шаҳар, қишлоқ, маҳалла ёшлари орасида кенг тарғиб этиш мақсад қилиб қўйилди. Анжуманда ёшлар ўртасида экологик отряд тузиш ҳамда яшил партия ташкил қилиш таклифлари илгари сурилди. Учрашувда БМТ дастур раҳбари Ричард Ромарс, Молдова Республикасининг Ўзбекистондаги элчиси Николас Осмонеску, Бангладеш Республикасининг Ўзбекистондаги элчиси Муҳан Алихон, мамлакатимиз вазирлик ва идораларининг раҳбарлари қатнашдилар.

Маъсуда ЁҚУБОВА.

ТАНИ — ЖОНИНГИЗ СОҒ БЎЛСИН!

Олий тоифали врач Муҳаббатхон Муслимовани 1-Тошкент Давлат тиббиёт институти клиникасининг стоматология бўлимидагилар беҳад ҳурмат қилишади. Мудом «Бизнинг опамиз», «Устозимиз», дея эъзозлашади. Бу бежиз эмас. У чорак асрдан буён ўз касбини ардоқлаб, самарали меҳнат қилиб келади. Шифобахш қўллари ила ҳар куни қанча-дан-қанча кишиларнинг дардига малҳам қўйди. Шу билан бирга, устоз сифатида даволаш сир-асрорларини ўргатади.

— Менинг энг эзгу тилагим, — дейди Муҳаббатхон опа ширин жилмайиб, — барчангизнинг тани-жонингиз ҳамиша соғ бўлсин. Ҳеч қачон дард кўрманг. Оппоқ-соғлом тишларингиз садафдек ялтираб, ҳуснингизга ҳусн қўшиб турсин!

СУРАТДА: Муҳаббатхон Муслимова беморнинг тишини муолажа қилаётган пайт.

Нўъмонжон МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ СОЛИҚ ҚЎМИТАСИ

ахборотларнинг ишончли сақланиши ва муҳофазасини таъминлаш учун зарур дастурий ва техника воситаларини, шунингдек, ҳисоблаш техникаси аппаратларини таъмирлаш ва техник қўллаб-қувватлаш учун керакли эҳтиёт қисмларни харид қилиш мақсадида

тендер эълон қилади.

Тендерда қатнашишни хоҳловчилар маълумот олиш учун ушбу эълон газетада эълон қилингандан кейин 20 кун муддат ичида қуйидаги манзилга мурожаат қилишлари мумкин: Тошкент ш., Муқимий кўчаси, 166-уй. МТТ бўлими. Телефонлар: 173-35-48, 173-34-21.

2983

ОЧИҚ ЖАМИЯТ ИНСТИТУТИ ЎЗБЕКИСТОН КЎМАК ЖАМҒАРМАСИ

ЮРИДИК ТАЪЛИМ БЎЙИЧА ЎҚУВ ДАРСЛИКЛАРИНИ ЎЗБЕК ТИЛИДА НАШР ҚИЛИШ УЧУН

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ.

Танловда Ўзбекистон Республикаси фуқароси, олий юридик маълумотга эга бўлган муаллифлар иштирок этишлари мумкин.

Танловда қатнашиш учун қуйидаги ҳужжатларни тақдим этиш зарур:

1. *Ариза*
2. *Муаллиф ҳақида маълумот*
3. *Тавсиянома*
4. *Нашрга тайёрланган қўлёзманинг якуний нусхаси*
5. *Ўқув юрти илмий кенгашининг қўлёзмани нашрга тавсия этиш тўғрисидаги қарори,*

Тақдим этиладиган қўлёзма аввал нашр қилинмаган ва нашриётларга тақдим этилмаган бўлиши керак. Тақдим этилган ҳужжатлар муаллифга қайтариб берилмайди.

Тўлиқ маълумот ва ариза нусхасини олиш учун Очиқ Жамият Институти Ўзбекистон Кўмак Жамғармасига қуйидаги манзил бўйича мурожаат қилишингиз мумкин:

Тошкент шаҳри, Зарбоғ кўчаси, 31-уй. (Мўлжал: «Россия» меҳмонхонаси)
Тел/факс.: 120-68-54, 152-27-41, 152-36-98, 152-39-15, 152-39-16, 152-39-98, 152-39-33.
E-mail: Jumanazar@osi. freenet. uz
Ҳужжатлар 2000 йилнинг 31 июлига қадар тақдим этилиши шарт.

2979

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАН ВА ТЕХНИКА ДАВЛАТ ҚЎМИТАСИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МУСТАҚИЛЛИГИНИНГ 9 ЙИЛЛИГИГА БАҒИШЛАБ

1997-2000 ЙИЛЛАРДА ФУНДАМЕНТАЛ ВА АМАЛИЙ-ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТ ИШЛАРИНИНГ ЭНГ МУҲИМ НАТИЖАЛАРИ БЎЙИЧА

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ.

Танлов қуйидаги йўналишларда ўтказилади:

1. *Фундаментал тадқиқотлар*
2. *Амалий илмий-техник ишланмалар*
3. *Экспорт маҳсулотларини ишлаб чиқишга мўлжаланган ишланмалар ва технологиялар.*

Ҳар уччала йўналиш бўйича биттадан танлов ғолиби белгиланади (ҳар бирига 100 минг сўмдан мукофот).

Танловда иштирок этиш учун ҳужжатларни қабул қилиш муддати — 2000 йил 30 июлгача.

Танловга мулкчилик шаклидан қатъий назар турли ташкилотлар, шунингдек, алоҳида олим ва мутахассислар томонидан бажарилган ишлар тақдим этилиши мумкин.

Ишларни тақдим этиш ва ҳужжатларни расмийлаштириш тартиби билан ЎзР ФТДҚда танишиш мумкин.

Ишларни тақдим этиш ва ҳужжатларни расмийлаштириш бўйича барча саволлар билан қуйидаги манзилга мурожаат этиш мумкин:
700017, Тошкент ш., Ҳ. Сулаймонова кўчаси, 29.
Телефонлар: 139-16-80, 139-15-40, 139-18-46.

2975

ООО «КАРТАШ-СЕРВИС» ЎЗБЕКИСТОНДАГИ АВТОРЛАШТИРИЛГАН ДИЛЕР

KÄRCHER

ГЕРМАНИЯДАН КЕЛТИРИЛГАН АВТОМОБИЛЬ ЮВУВЧИ АСБОБ-УСКУНАЛАР ВА ТОЗАЛАШ ТЕХНИКАСИ.

- Ёпиқ цикл тармоғи билан ишлайдиган автомобиль ювувчи асбоб-ускуналар
- Юқори босимли (230 атмосферагача) ювувчи аппаратлар
- Пол ювувчи ва супурувчи техника
- Қуруқ ва нам ҳолда йиғиштирувчи чанг ютгичлар.
- Кимёвий тўқимачилик қопламалар ва автомобиль салонлари учун аппаратлар
- Чиқим материаллар, эҳтиёт қисмлар, кафолатли ва сервис хизмат кўрсатиш
- Ҳамма турдаги маиший автомобиль ювиш жойлари.

Тошкент ш., Ойбек кўч., 47, офис 501.
Тел./факс: 55-23-18.
Тел.: 54-94-02. E-mail: kartash@online.ru.

2740

Тошкентдаги омборхонадан

Россияда ишлаб чиқарилган турли хил

АККУМУЛЯТОРЛАР ВА ЭКСКАВАТОР (ЭО-3323)

сотилади.

Махсулотлар учун кафолат берилади.

Тел/факс: 78-31-11; 78-76-87.

2920

ТАШКИЛОТ

ДУ-20, ДУ-50, ДУ-76 мм, пўлат қувурлар сотади.

Мулоқот учун телефонлар:
41-31-72, 41-29-94, 41-25-72, 41-22-61, 41-27-04, 46-19-46, 144-38-18 (факс).

2647

Абу Райҳон Беруний номидаги Тошкент давлат техника университети раҳбарияти ва жамоаси Электроника, автоматика ва ҳисоблаш техникаси факультети «Физикавий электроника ва ярим ўтказгичли асбоблар» кафедраси мудири, профессор М. Баҳодирхоновга акалари

Муҳаммад Бақир БАҲОДИРХОНОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қиладилар.

«Ўздунробита» қўшма корхонаси жамоаси Янгийўл бўлими бошлиғи С.В. Зиновоевга турмуш ўртоғи

Татьяна ЗИНОВОЕВАнинг

вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик изҳор қилади.

Ўзтелерадиокомпанияси жамоаси республика радиосининг диктори Фаҳриддин Зайнитдиновга онаси

ФАРОҒАТ аянинг

вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

«Гўшт-сутсавдо» давлат акциядорлик жамияти контракт бўлими товаршуноси Хожиниса Шоусмановага оталари

ҚАИМ отанинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент шаҳар Ишсизларни касбга тайёрлаш, қайта ўқитиш ва малакасини ошириш Маркази раҳбар муовини Р.М. Мусаевага падари бузруквори

Мирзабаҳром ота МАШАРИПОВнинг

вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

«ХАЛҚ СЎЗИ» «НАРОДНОЕ СЛОВО»

МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир: Аббосхон УСМОНОВ

Таҳрир ҳайъати:
Э. БОЛИЕВ (масъул котиб — «Халқ сўзи»),
М. ЕГОРОВ (масъул котиб — «Народное слово»),
Ш. ЖАББОРОВ (бош муҳаррир ўринбосари — «Халқ сўзи»),
С. ЗИНИН,
М. МИРАЛИМОВ,
С. МУҲИДДИНОВ,
Ш. РИЗАЕВ,
М. САФАРОВ,
Р. ФАРҲОДИЙ,
И. ХУДОЁРОВ,
И. ШОҒУЛОМОВ,
О. ҚАИПБЕРГЕНОВ (бош муҳаррир ўринбосари — «Народное слово»),
Ў. ҲОШИМОВ.

БЎЛИМЛАР:
Ижтимоий-сиёсий ҳаёт — 133-57-34;
Ҳуқуқ — 136-07-94;
Иқтисодиёт — 136-36-65; 132-10-65
Маънавият ва маърифат — 136-35-60;
Хатлар — 136-29-89, 133-07-48;
Фан, соғлиқни сақлаш ва ижтимоий масалалар — 132-12-08;
Ахборот, спорт ва ҳарбий-ватанпарварлик — 133-78-92;
Халқаро ҳаёт — 132-11-15;
Котибият — 133-10-28;
Эълонлар — 136-09-25.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 00001
Буюртма Г — 516, 22228 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А—2

Газета PENTIUM-II mmx компьютерида терилди ҳамда операторлар С. ЛУКИН ва Ж. ТОҒАЕВ томонидан саҳифаланди.

Навбатчи котиб — А. ОРИПОВ.
Навбатчи муҳаррир — И. ХУДОЁРОВ.
Навбатчи — А. ШОКИРОВ.
Мусаҳҳиҳ — А. САТТОРОВ.

МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй.

Таҳририятда ҳажми 5 қоғоздан зиёд материаллар қабул қилинмайди.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41.

Босишга топшириш вақти — 21.00 топширилди — 21.10
1 2 3 4 5 6